

RB-211

Az R-R-csőd

Illúziók

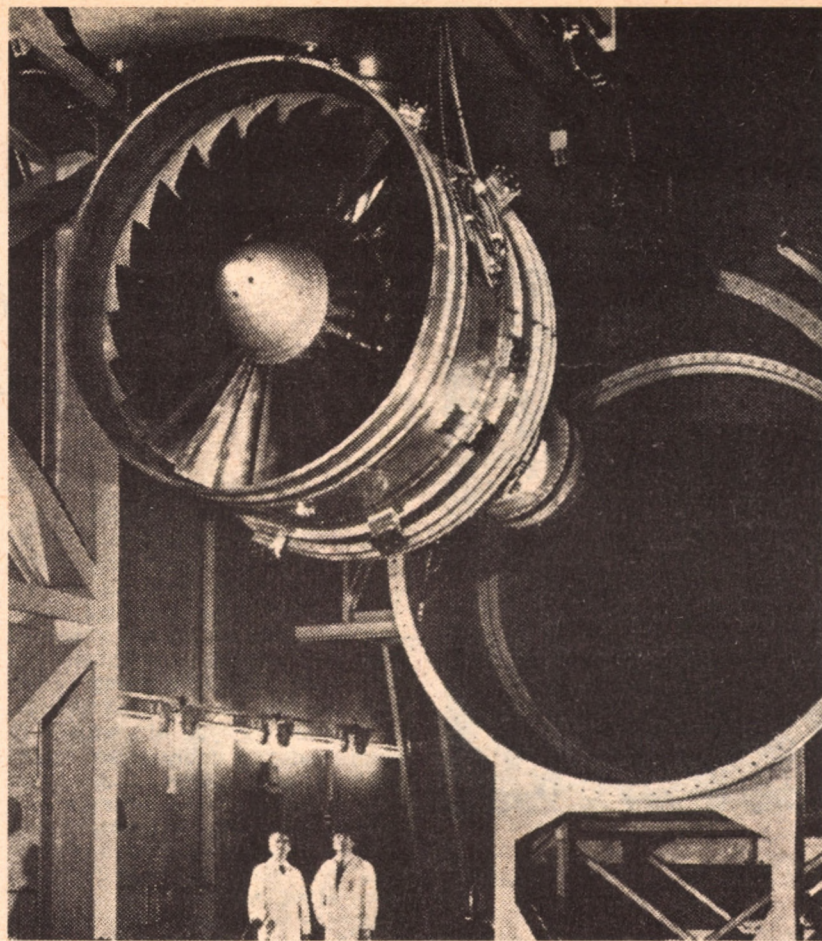
„Az angolok számára a Rolls-Royce csődje olyan csapás volt, mintha a Tower-híd beomlott volna a Themzébe, vagy ha a Big Ben nem ütne többé.” A Newsweek így érzékeltette, milyen „nemzeti tragédiát” jelentett a szigetország számára a világhírű cég fizetésektelensége és az, hogy kénytelen csődeljárást kérni. Úgy tűnik azonban, lassan rendeződik a patinás cég sorsa. Az elmúlt héten az angol parlament elfogadta a kormány előterjesztését, hogy a csődbe jutott Rolls-Royce „kulcsfontosságú” részlegeit állami kezelésbe vegye. A törvényjavaslat a vállalat összertermelésének 90 százalékát érinti.

Henry és Stewart

Az elsősorban autógyártásáról világszerte ismert, szinte már Anglia egyik szimbólumának számító vállalatot 1906-ban alapította Henry Royce és Stewart Rolls. Az első világháború a Rolls-Royce számára is — akárcsak a többi számottevő európai gépgyárnak — a mesebeli konjunktúra ideje volt. 1915-ben megindult a repülőgépmotorok sorozatgyártása. Természetesen az autógyártás is tovább folytatódott, és a jó műszaki adottságú autók (Lenin szolgálati autója is Rolls-Royce volt) igen népszerűek lettek Európában és az USA-ban. Már a 20-as években világossá vált, hogy a Rolls-Royce elsősorban a repülőgép-hajtóművek és nem az autók gyártását tekinti fő termelési profiljának. A második világháború ismét fellendítette az akkor már óriásvállalatnak számító céget, műhelyeiben állították elő a kor egyik legkorszerűbb repülőgép-hajtómű-típusát, a Merlin-motorokat, melyek az angolok legendás hírűvé vált Hurricane és Lancaster bombázóit hajtották.

Az elmúlt 25 évben az R-R több tízezer hagyományos és gázturbinás repülőgépmotort adott el, jelenleg mintegy 200 légitársaság gépeiben üzemelnek motorjai (a Comet, Trident, BOAC—Boeing stb. típusú repülőgépeket mind R-R-motorok hajtják) és 80 ország szerepel vásárlóinak listáján. A vállalat termelő részlegeiben 52 000-en dolgoznak, 18 ezren pedig (az állományhoz képest ez hatalmas apparátus) foglalkoznak kutatással. Leányvállalatai megtalálhatók Kanadától Ausztráliáig, Dél-Amerikától Spanyolországig, a világ számos országában.

Érthető tehát, hogy a szigetország lakói a nagy hírű cég csődjét presztízsvesztésnek is tekintik.

EGY R-R REPULÓMOTOR

Reggel 9.30-kor

hiszen az R-R ma már a legújabbkori angol történelem egyik fontos szereplőjének számít.

„Elégtétel 1776-ért”

A Rolls-Royce a 60-as évek közepén több alkalommal kísérlete meg, hogy betörjön az amerikai piacra, de sikertelenül. Nem sikerült többek között megnyernie a Boeing 747-es hajtóművére kiírt versenytárgyalást sem. Ezek után indult be a Tristar-program. A Rolls-Royce óriási összegeket áldozott arra, hogy a készülő L-1011-es légitársaság (Lockheed) hajtóműveit ő gyárthassa. A marketing-költségek 400 000 fontot tettek ki (ebből csak a cég alkalmazottainak repülőútjai 80 000 fontba kerültek), de úgy tűnt, megérte — 1968 márciusában aláírták a szerződést a Lockheed-dal az RB-211-es hajtómű szállításáról.

A szerződés látszólag a legnagyobb exportüzletet jelentette Angliának. Első időben úgy látszott: jelentősen javítja majd a fizetési mérleget. Így nem csoda, hogy a Rolls-Royce sikere feletti örömben egyes lapok már arról írtak, hogy a szerződés „elégtétel 1776-ért”. (Ekkor úzték ki ugyanis az angolokat a mai Egyesült Államok területéről.)

Az RB-211 egy új hajtómű-családnak az előfutára. Így természetesen előállítására nagyobb kutatási és fejlesztési költséggel jár. (A repülőgépiparban egyébként is a kutatási-fejlesztési-szerkesztési költségek teszik ki az összárfordítás 90 százalékát.) Ráadásul a technikai haladás egy teljesen új-szerű tervben állandóan módosításokat követel és számolni kell az infláció okozta költségemelkedésekkel is. Úgy látszik, a Rolls-Royce szakértői ezeket figyelmen kívül hagyták és erősen túlbecsülték a cég képességeit, amikor a fejlesztési-kutatási költségeket mindössze 65 millió fontban állapították meg. Így a hajtómű árát da-

rabonként 350 000 fontban rögzítették (jellemző: az R-R ma már csak 110 000 fontos darabonkénti ráfizetéssel tudna szállítani).

A költségek azonban a vártnál sokkal gyorsabban emelkedtek. Bár a terhek egy részét az állam átvállalta, a Rolls-Royce kénytelen volt novemberben bejelenteni, hogy súlyos pénzügyi nehézségekkel küzd. Ekkor a kutatási-fejlesztési költségek már több, mint 100 százalékkal haladták túl az előirányzottakat. A kormány és bankok 60 millió fontos gyorssegélyt ígértek a cégnek, de ebből a csőd napjáig a Rolls-Royce egy pennyt nem látott. Január 22-én a gyár közölte a kormánnyal, hogy képtelen a Lockheed-szerződés teljesítésére. Rangidős miniszterek tanácskozása, rendkívüli minisztertanács a legnagyobb titokban, majd február 4-én az igazgató tanács bejelentette: a cég fizetésektelensége. Reggel 9.30-kor felfüggesztették a Rolls-Royce-részvények jegyzését a londoni tőzsdén.

A hírre Angliában majdnemhogy pánik tört ki. Az újságok becsléseket tettek közzé arról, a csőd miatt hány ezer munkás válhat feleslegessé. „A Rolls-Royce összeomlása további csődök okozója lehet, mégpedig hamarosan” — írta a Guardian.

Politikai kérdés

A kormánynak gyorsan kellett cselekednie. Még az összeomlás napján bejelentették, hogy az állam átvette azokat az üzemeztetéseket, amelyeknek a nemzetvédelem szempontjából jelentősége van, illetve amelyeknek más nemzetekkel való együttműködés szempontjából lényegesek. (Tehát a repülő- és hajtómotorokat és gázturbinákat gyártó részlegeket, köztük a Concorde-programot is.) A bejelentést — mintha csak elfeledték volna, hogy miről van szó — a munkáspárti képviselők vidám éljenzéssel fogadták. „A Rolls-Royce

kudarca a tory-gazdaságpolitika kudarcát jelenti” — állította Benn, a technológiai ügyek volt minisztere. (A szerencsétlen üzletet egyébként az ő minisztersége alatt és támogatásával kötötték.) (A kijelentés célzás arra, hogy éppen a tory-kormány kénytelen államosítani, mely hatalomra kerülése után a gazdasági életbe való be nem avatkozás és az állami vállalatok újbóli magánkézbe adásának programját hirdette meg.) „Amióta Disraeli megvásárolta a Suez-csatorna részvényeinek egy részét, egyetlen konzervatív kormány sem mutatott a köztulajdon iránt ilyen bizalmat” — jegyezte meg ironikusan egy kommentátor.

Egy gyár csődje tehát éles politikai kérdéssé vált a parlamentben. A kormánynak azonban nemcsak az ellenzékkel kellett megküzdenie — a munkáspárt a teljes Rolls-Royce államosítását követelte, a jövedelmező autógyártással együtt — de vissza kellett vernüök az ultrakonzervatívokat is (Enoch Powell és követői), akik a cég közeli reprivatizálását is törvénybe akarták iktatni.

15 perc telefon

A Rolls-Royce csődjének híre az óceán túlsó partján, az Egyesült Államokban is érthető idegességet váltott ki a gazdasági körökben. Nixon elnök Heath miniszterelnökkel folytatott 15 perces telefonbeszélgetése után bejelentette, hogy az amerikai kormány kész együttműködni a brit kormánnyal és a Lockheed céggel az RB 211-es program megteremtése érdekében. Ugyanakkor delegáció utazott Londonba, hogy a helyszínen próbálják megoldani a felmerült problémákat. A Lockheed cégnek a lehető legrosszabbkor jött az R-R csődje, ugyanis az amerikai repülőgépgyár maga is súlyos pénzügyi problémákkal küzd.

Ha nem jön létre rövid időn belül megállapodás, akkor a Lockheed- és a Tristar-programhoz — ha még ezek után meg akarja azt valósítani — kénytelen lesz hasonló konstrukciójú, de jóval magasabb árú motorokat vásárolni az amerikai General Electric-től, vagy a másik számításba vehető cégtől, a Pratt and Whitney-től. Ez a változat azonban jelentékeny többletkiadással járna.

Míg a kormány megbízottai Londonban tárgyaltak, addig a Lockheed tárgyalásokat folytatott legnagyobb vevőivel (elsősorban a TWA légitársasággal), valamint a légitársaság megvalósításához több száz millió dollár hitelt nyújtó bankkonzorciumokkal. Mind a kormány, mind a Lockheed azon az állásponton van, hogy minden lehetségest el kell követni a program folytatása érdekében. Ehhez viszont a két kormány közös akciójára lenne szükség, amely akció egyelőre még várat magára. Foglalkozott az eseménnyel Heath miniszterelnök is az ifjúkonzervatívok eastburne-i hagyományos konferenciáján. „Hosszú ideje jelenlegi prosperitásunk nagy része illúziókon alapult” — vont a keserű tanulságot. A beszédéből kitűnik, a gazdaságpolitika egy alapelve változatlan: az infláció visszaszorítása a cél; de ezt nem egy átfogó jövedelempolitikával, hanem a szakszervezetek jogainak korlátozásával, a bérkövetelések visszaszorításával kívánják megvalósítani.

GONDA GYÖRGY—
LÖRINCZE PÉTER

A téli Delhi szikrázóan kék ege alatt mélykék csempék csörömpöltek: immár napok óta folyt az elkeseredett tüntetés a pakisztáni főmegbízott hivatala előtt. A tüntető diákok egyik csoportja áttörte a rendőrkordont, megrongálta az épület kék kupoláit. Betörték az irodahelyiségekbe, feldúlták az irattárat, kidobálták a bútorokat a házból.

A kék kupola szétrombolása csak fizikai szimbóluma a pakisztáni—indiai viszony újabb válságának. Az 1965-ös háború óta, amelyet a szovjet közvetítéssel létrehozott taskenti megegyezés juttatott politikai megoldáshoz, februárban ismét kiéleződtek a két ország kapcsolatai.

A repülőgép-ügy

Február 2-án az indiai légi társaság kicsiny Fokker Friendship típusú gépet két, magát „kasmíri ellenállónak” nevező férfi a pakisztáni Lahoréba térítette. A gép négyfőnyi személyzetét és 26 utasát autóbusszal visszaküldték Indiába. Négy nappal később azonban Lahore repülőterén a repülőgépet felrobbantották. Pakisztán azt közölte, hogy a robbanás oka „ismeretlen”, s hogy a két géprabló maga is súlyosan megsebesült. Arra nem szolgáltattak magyarázatot, hogy mit keresett a két géprabló négy nappal az akció végrehajtása után a repülőterén. (Egyébként maga a géprablás politikai indokokból történt: a két tettes Indiában bebörtönzött kasmíri politikai foglyok szabadon bocsátását követelte.)

Az indiai változat felhívta a figyelmet arra, hogy a pakisztáni televízió két órával a gép felrobbantása után már híradófelvételeket sugárzott az akcióról. Indiai források szerint a felvétel azt bizonyította, hogy az egyik géprabló kívülről hajított gránátot a repülőgépre. Tehát nem fedélzeti robbanás történt és a robbanás oka sem lehet „ismeretlen”.

Új-Delhi nyomban reagált a géprobbantásra: közölte, hogy nem engedélyezi pakisztáni polgári repülőgépek átrepülését indiai terület felett mindaddig, amíg Pakisztán nem fizet kártérítést és az ügyet politikai szempontból nem rendezik. (Közvetlenül e jegyzék előtt India pakisztáni katonai gépek átrepülését már megtiltotta.) A polgári gépek átrepülési tilalmára vonatkozó intézkedés rendkívül bonyolultá teszi a Kelet- és Nyugat-Pakisztán közötti közlekedést. Az ország két része 1600 kilométerre van egymástól, s a pakisztáni belföldi légijáratok most csak a közbeékelődő indiai terület megkerülésével, hatalmas kitérővel tehetik meg az utat.

A gépek áthaladási tilalmát követően több mint tíz napig nem lehetett megoldani a válságot. Sőt: február 16-án az indiai és a pakisztáni külügyminisztérium bejelentette: kölcsönösen visszahívják a két ország nagyköveteit. (A közlemény csak annyiban enyhítette a lépés súlyosságát, hogy azt állította: a nagykövetek konzultációra térnek haza, s „egy bizonyos idő elteltével” visszatérnek állomáshe-lyükre.)

A géprablástól a nagykövetek visszahívásáig eltelt tizenöt nap története azt mutatja, hogy a két ország közötti feszültség továbbra is rendkívül mély gyökerekből táplálkozik, s olyan érzékenyvé teszi a helyzetet, hogy viszonylag egyszerű konfliktusok józan megvizsgálása és megoldása is lehetetlenné válik.

BHUTTO

A robbanásról felvételeket sugárzott

Az adott időpontban a kapcsolatok kiéleződéséhez nyilván hozzájárult, hogy mind India, mind Pakisztán belpolitikai életének jelentős és kritikus szakaszába érkezett. Ilyen helyzetben mindkét fél politikai vezetői kénytelenek hátrálni a politikai szenvedélyek nyomása elől.

Pakisztán számára az teszi kritikussá a helyzetet, hogy a december 7-i választások óta nem sikerült tisztázni az ország politikai problémáit. A Jahja Khán, államelnök vezetése alatt álló katonai rezsim (1947 óta először) általános, titkos szavazással törvényhozó testületet választott. A választáson Nyugat-Pakisztánban a Bhutto volt külügyminiszter vezetése alatt álló pakisztáni néppárt, Kelet-Pakisztánban pedig a Rahman sejk vezette Avami-liga szerezte meg a többséget. Jahja Khán rendelkezése értelmében — amely már a választás után időpontjában is ismert volt — a vezető pártoknak, pontosabban az újonnan megválasztott parlamentnek 120 napon belül ki kell dolgoznia a pakisztáni polgári alkotmány alapelveit. Amennyiben a vetélkedő pártoknak nem sikerül megegyezniük, az elnök megvonhatja a parlament mandátumát. Ebben az esetben az ország továbbra is katonai kormányzás alatt marad, tehát folytatódik a több mint 12 éve fennálló rezsim. (1958 őszén Ajub Khán akkori hadseregparancsnok vezetésével hajtották végre azt a katonai államcsínyt, amely az „elnöki uralomnak” nevezett katonai rendszert életre hívta.)

Február 13-án Jahja Khán bejelentette, hogy március 3-ára összehívja a nemzetgyűlést az új alkotmány kidolgozására. Eszerint a nemzetgyűlésnek a március 3-i összehívásától számított 120 napon belül kell elkészülnie az új alkotmánnyal.

Kelet — Nyugat ellen

A Bhutto és Rahman között eddig lefolytatott tárgyalások arról tanúskodnak, hogy ez nem lesz könnyű feladat. A probléma lényege, hogy Kelet-Pakisztán az ország gazdagabb, de politikai befolyását

India—Pakisztán

Robbanás Lahoréban

Feszültség kritikus időpontban

Kínai—pakisztáni kapcsolatok

tekintve gyengébb része. A kelet-pakisztáni vezetők álláspontja az, hogy Nyugat-Pakisztán kizsákmányolja az ország keleti részét. Ennek megfelelően Rahman és az Avami-liga olyan nagyfokú autonómiát követel a tartománynak az egységes pakisztáni államon belül, amely magába foglalná az önálló adózást, a külkereskedelmet, a külföldi segélyek elfogadását és saját hadsereg fenntartását. Rahman felfogása szerint csak a külügy, a hadügy, és a pénzügy tartoznék a központi kormány hatáskörébe. A kelet-pakisztáni autonómia ilyen elsöprően nagy hatáskörré mellett azonban ez a közös irányítás is meglehetősen illuzórikus lenne. Annál is inkább, mert a központi parlamentben — Kelet-Pakisztán lélekszáma magasabb lévén — az Avami-liga emberei vannak többségben. Bhutto mint nyugat-pakisztáni politikus saját helyzetének veszélyeztetése nélkül nehezen egyezhet bele ilyen fokú autonómiába.

A belső ellentétek élességét tükrözi, hogy február 22-én, kilenc nappal az alkotmányozó gyűlés összehívása előtt Jahja Khán „feloszlatta” a tisztagú kormányt.

A belső ellentétek ilyen kiélezett légkörében különleges politikai-lélektani jelentősége van a külpolitikának, pontosabban az Indiához fűződő kapcsolatoknak. Bhutto külpolitikai platformját — meglehetősen kalandor hajlandóságú és álláspontját igen gyakran változtató politikusról lévén szó — nagyon nehéz egy adott időpontban meghatározni. Annyi bizonyos, hogy korábban ő volt az, aki ellenezte az India és Pakisztán közötti nézeteltérések békés politikai megoldását és a fegyveres leszámolást sürgette. Az a változás, hogy nem ellenzékben, hanem hatalmon van, persze módosíthatja stílusát, befolyásolhatja akcióit. Mély és erőszakos India-ellenességén azonban aligha változtat. Az Indiában folytatott beszélgetések során a partnerek általában Rahman sejket tartották a politikai rendezés iránt hajlandóságot mutató politikusként. A belpolitikai harc jelenlegi szakaszában azonban Rahman aligha engedheti meg magának, hogy az indiai kapcsolatok ügyében túlságosan engedékenynek mutakozzék, s ezzel maga ellen hangoljon nacionalista tömegeket.

Kétségkívül szerepet játszik a feszültség konzerválásában a kínai—pakisztáni kapcsolat is. Ismeretes, hogy India és Kína kapcsolatai a két ország közötti fegyveres konfliktus óta rendkívül hűvösek, s mint diplomáciai szaknyelven mondják „alacsony szinten stabilizálódtak”. Bhutto viszont — éppen erőszakos India-ellenességének logikus kiegészítéseképpen — az elmúlt években rendkívül aktívan és erőteljesen építette ki pekingi kapcsolatait. Erre annál is inkább módja volt, mert az India—Pakisztán—Kína

háromszögben a kapcsolatok alakulásának belső logikája magát a pakisztáni kormánypolitikát is Kína irányába tájolta.

Ez a kapcsolat mindmáig él. Éppen a közelmúltban nyitották meg a csaknem 400 kilométeres új utat Kína és Pakisztán között. Az út több mint háromezer méter magasan a Karakorum és a Pamír hegyei között haladva az észak-pakisztáni Gilgit városától indul ki és a kínai úthálózatba kapcsolódik. A műút építését 1966-ban, tehát az indiai—pakisztáni konfliktus utáni esztendőben kezdték meg. Stratégiai jelentőségét mi sem mutatja világosabban, mint hogy Pakisztán képviselőjében Abdul Hamid Khán tábornok, a hadsereg vezérkari főnöke vett részt az avatáson.

Indira Gandhi helyzete

Az indiai—pakisztáni kapcsolatok kiéleződésének jelenlegi szakasza Indiában ugyancsak kényes és fontos periódusra esik. A kapcsolat itt lényegesen kézenfekvőbb és egyszerűbb, mint Pakisztánban. Március elején parlamenti választások lesznek Indiában. A politikai erők polarizálódása során olyan helyzet alakult ki, hogy — leegyszerűsítve a képet — a társadalmi haladás és az aktív semlegességi politika erői Indira Gandhi és az Új Kongresszus Párt körül tömörülnek. A másik oldalon, ha nézeteltérésektől és ellentmondásoktól szabadaltan is, olyan koalíció alakult ki, amelyben az ultranacionalista hindu reakciós Jana Sangh párt döntő szerepet játszik. Az indiai választási kampány lefolyása eddig azt mutatta, hogy sem az általános külpolitikai orientáció (tehát a semlegesség), sem az indiai—kínai viszony nem játszott említésre méltó szerepet a választási harcban.

E belpolitikai problémákra összpontosított küzdelemben az egyetlen külpolitikai kérdés, amelynek alakulása a választásokat befolyásolhatja: éppen az indiai—pakisztáni viszony! A belpolitikai erők jelenlegi megoszlása, a reakciós hindu jobboldal nyomása csaknem lehetetlenné teszi Indira Gandhi számára, hogy a választásokig kezdeményező lépéseket tegyen a feszültség feloldására. Tekintetbe véve a két ország helyzetét, a vitás kérdések átfogó és racionális megközelítésére csak akkor lehet számítani, ha Indira Gandhi győzelmet arat a választásokon, s ezt követően Pakisztánban is stabilizálódik a helyzet, megszületik az új alkotmány, s az annak szellemében dolgozó kormány.

GÖMÖRI ENDRE

A fegyverek súlya

A hadigazdaság szorításában Sztrájk-tűzfészek

Az utóbbi időben a tőkés világ legtekintélyesebb gazdasági szaklapjai és gazdaságkutató intézetei egyre több tanulmányt közölnek a saját területénél majdnem négyszerre nagyobb térséget megszállva tartó Izrael gazdasági helyzetéről. A 20 700 négyzetkilométer alapterületű, kétmillió lakossal rendelkező ország Janus-arcú gazdaságpolitikájának irányítói kettős célt tűztek maguk elé: növekvő fegyverkezési kiadások mellett törekedni kell az életszínvonal emelésére. Ez a „vaj és ágyú” politika évről évre fokozódó feszültséget idéz elő a nemzetgazdaságban és növeli a lakosság elégedetlenségét, amit az elmúlt hónapokban lezajlott sztrájk-sorozat is tanúsított.

25 százalék

A hatalmas fegyverkezési kiadások rányomják bélyegüket az egész izraeli gazdaságra. Súlyos fizetési-mérleg-hiányt okoznak, megakadályozzák a kormányt, hogy végrehajtsa a tervezett szociális intézkedéseket és megvalósítsa a teljes foglalkoztatottságot. Érdemes röviden áttekinteni a „katonai szektor” szerepét a gazdaságban. A hadiipar — a fegyverben állókkal együtt — az ország lakosságának 25 százalékát, azaz félmillió embert von el a termelőmunkától. Míg Nyugat-Európa tavaly átlagosan bruttó nemzeti termékének 5 százalékát fordította fegyverkezésre, addig Izrael esetében ez az arány több mint ötszörös, 27 százalék (!) volt. Az 1970-es költségvetés 5,2 milliárd izraeli fontot — körülbelül másfél milliárd dollár — irányított elő katonai kiadásokra.

Ehhez még hozzá kell számítani azt a 800 millió fontot, amelyet katonai jellegű utak és létesítmények építésére irányoztak elő. Erőteljesen növekszik a hadi felszerelések importja is: az elmúlt évben elérte a 850 millió dollárt, amely több mint kétszerese az 1969-es behozatalnak. Érthető tehát, hogy a fegyverimport jelentősen hozzájárul az izraeli külkereskedelmi mérleg krónikus deficitjéhez. (A kormány nemrég fogadta el azt a javaslatot, miszerint — az export évi 20 százalékos növelésével párhuzamosan — a jövőben nem fogják emelni a hadiimportra fordított összeget, és így valamelyest csökkenthető lesz a mérleg-hiány.)

Sapir pénzügyminiszternek egy közelmúltban adott nyilatkozata szerint az izraeli gazdaság és elsősorban az államháztartás két súlyos problémával áll szemben.

Először: a külföldi adósságok összege eléri a 2,8 milliárd dollárt. Ez az igen nagy volumenű tartozás

az évek során felvett hitelek, kölcsönökből gyűlt össze. A miniszter szerint nem valószínű, hogy Izrael a közeljövőben tartozásainak akár csak egy töredékét is vissza fogja fizetni.

Másodszor: a külkereskedelmi mérleg hiánya négy év alatt megkétszereződött és a deficit a jelenlegi pénzügyi év végére várhatóan másfél milliárd dollár körül lesz. Az erőfeszítések ellenére az export tavaly csak 5 százalékkal nőtt, míg az import növekedése ennek többszöröse volt.

A gazdasági vezetés elképzelése az: ha sikerül elérni, hogy a kivitel évi 20, a behozatal pedig 5 százalékkal emelkedjen, akkor a mérlegegyensúly 6–7 év alatt megteremthető. Azonban Izrael gazdasági köreiből is jól tudják, hogy a termelés, valamint az exportstruktúra békegazdaságra való alapozása, de legalábbis teljes átalakítása lenne szükséges ahhoz, hogy az export növekedése túlszárnyalja az importot.

A nemzetközi konjunktúrát kísérő tipikus jelenségek sem kerültek el Izraelt. A megélhetési költségek az idei év első hat hónapjában 10 százalékkal emelkedtek. Az inflációs nyomás is egyre erősödik — 5–8 százalék körül mozog — és Izraelt is elérte a valutaválság. Augusztusban 20 százalékkal leértékelték az izraeli fontot — egyébként 1948 óta ez volt a hetedik leértékelés. Így ideiglenesen lehetővé vált az izraeli termékek versenyképességének javítása az USA és Európa piacain.

Termelési szerkezet

Az 1962-ben bevezetett gazdasági politika (a bérek befagyasztása, az izraeli font jelentős devalválása és a külföldi tőkének további előnyökben való részesítése) nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Ennek ellenére Izrael mégis viszonylag gyorsan fejlődő agrár-ipari országgá vált. Kivételesen nagy szerepük van a gazdaságban a külföldi kölcsönöknek, hiteleknek és segélyeknek, amelyek következtében az egy főre eső nemzeti adósság itt nagyobb, mint bárhol a világon.

1967-től 1969 közepéig a gazdaságot a viszonylagos kiegyensúlyozottság jellemezte. A stabilitást biztosító munkaerő-, deviza- és kapacitástartalékok a háború következtében azonban hamar kimerültek és a nemzetgazdaság súlyos gondokkal találta magát szemben. 1968-ban a bruttó nemzeti termék — folyó árakon — 15, egy évvel később 11, tavaly pedig 8,5 százalékkal nőtt. Ez a magasnak tűnő növekedési arány a valóságban sokkal alacsonyabb, ugyanis ha nem folyó árakkal számolunk — tehát az inflációt beszámítjuk, akkor csak közepes fejlődés mutatható ki.

NARANCSSZÁLLÍTÁS ELŐTT

A piaci árak esnek

Míg az államháztartás a felzárkóztatás katonai kiadások tovaürről hatásként súlyos problémákkal küzd — a mezőgazdaság és az ipar viszonylag egyenletesen fejlődik. A mezőgazdaság termelése tavaly mintegy 7 százalékkal nőtt, noha az egyik legfontosabb exportcikk, a citrusfélék termelése visszaesett. (A csökkenés két okra vezethető vissza: a termelési költségek emelkedése és a nyugat-európai piaci árak esése.)

A kormány nemrég ötvenmillió dolláros hitelt nyújtott a mezőgazdaságnak, amelynek elsődleges célja a zöldségtermelés támogatása, a primőrök ugyanis télen jó áron értékesíthetők a világpiacra. A fejlett mezőgazdaság ellenére az élelmiszer-behozatal az izraeli import jelentős tétele, mivel a termelés a hazai igényeknek háromnegyedét tudja csak kielégíteni. Izrael szeretne önálló lenni e téren. A gazdasági körök — a politikai vezetéssel egyetértésben — azt tervezik, hogy a megszállt területek egy részét fejlett agrotechnikai módszerekkel termővé teszik. Egyes területeken már meg is kezdődött a „természetátalakítás”.

A szűk keresztmetszetű ipar behozott, fűtő- és nyersanyagokkal főként exportra termel. Állami kezelésben vannak a bányák, erőművek és a nagy fontosságú műtrágyagyárak, az üzemek legnagyobb része pedig a tiznél kevesebb dolgozót foglalkoztató kisiparosoké. Nem véletlen, hogy a gazdaság egyik legdinamikusabb ágazata az elektronika: a legnagyobb fejlődés és termelésnövekedés a katonai és polgári hírközlő-berendezések terén következett be. (A nagy amerikai vállalatok természetesen ezen a területen is jelen vannak. Így például a legnagyobb méretű izraeli elektronikai konzern, a Tadiran szoros együttműködést épített ki az amerikai iparág egyik vezetőjével, a GTE-vel, amely aztán létrehozta az izraeli GTE International céget.)

Fejlett a minikomputerek gyártása — érdekes, hogy a legnagyobb vevő Anglia — és a textilipar termékei is világszerte jól ismertek. A Holt-tenger környékén jelentős mennyiségű kősó, bróm, foszfát és magnézium kitermelése folyik. Hogy csökkentse az exportban az

alanyagok részesedését, a kereskedelmi és iparügyi minisztérium tízéves tervet dolgozott ki a vegyipar számára. Eszerint ezt az iparágat olyan irányba kell fejleszteni, hogy képes legyen speciális, feldolgozott, tehát nagyobb exportbevételt biztosító termékek előállítására.

A külgazdasági kapcsolatokra a szűk kiviteli és a nagyon széles behozatali skála jellemző. Izrael elsősorban citrusféléket, textilipari termékeket, ásványokat és csiszolt gyémántot exportál, importjában pedig a nyersanyagok, élelmiszerek, gépek és berendezések dominálnak. Legfontosabb kereskedelmi partnerei az USA, Anglia, az NSZK és Franciaország. A Közös Piacca folytatott kereskedelmi szerződéses keretek között bonyolódik. Tavaly júniusban a Hatok öt évre szóló megállapodást írtak alá Izraellel. Ennek értelmében kölcsönös vámmérséklésre és egyéb beviteli kedvezményekre van lehetőség.

A külkereskedelem

Az augusztusi „Nixon-bomba” (a 10 százalékos importadó bevezetése) érezhetően zavart okoz az izraeli külkereskedelemben. Többek között a font leértékelésével is az exportcikk versenyképességének romlását kívánták ellensúlyozni. A várt hatás azonban egyelőre nem mutatkozik; a kivitel helyett inkább a behozatal növekedik. Annál nagyobb problémát jelent viszont, hogy a devalválás hatására (importdrágulás) Izraelben ár-emelkedési hullám indult el, amely további elégedetlenségre adott okot. (Például a vaj és cukor ára 15, a tojásé és a benziné 10 százalékkal emelkedett. Becslések szerint az augusztus óta eltelt időszakban a megélhetési költségek minimum 5 százalékkal emelkedtek.) Jelentősen érinti az izraeli gazdaságot az a közelmúltban elfogadott határozat, miszerint a nemzetközi gazdasági szervezetek „kizárták” Izraelt az úgynevezett „77-ek” (fejlődő országok) csoportjából, és ez azt jelenti, hogy mint fejletlenek minősített ország, a jövőben jó néhány eddig élvezett kedvezményről kénytelen lesz lemondani.

Izraelben mindinkább növekszik a jelenlegi politika ellenzőinek tábor. A gazdasági gondokat — amelyeket az „utca embere” saját életszínvonalának fokozatos romlásán érez — egyértelműen Tel Aviv merev politikai álláspontja következményének tartják. Egy-egy követik a sztrájkok: szeptemberben többek között a Tel Aviv-i hajókikötő vámtisztviselői, az ashdadi repülőtér alkalmazottai szüntették be a munkát. Golda Meir a sztrájkolókat huligánoknak nevezte, és felhívta a figyelmet „a veszélyre, amelyet a sztrájkok jelentenek az egész államra nézve”.

Gazdasági előrejelzések szerint az izraeli nemzetgazdaságot a következő években is a túlfűtöttség fogja jellemezni. A fejlődés üteme hasonló lesz a mostanihoz, az államháztartás gondjainak orvoslása rövid időn belül nem lehetséges. Az izraeli közzgazdaságok egyelőre még nem sikerült megtalálniuk a fellendülést hozó gyógyszert. Annyi azonban bizonyos, hogy az ország gazdasági nehézségein sokat enyhítené a hadi kiadások csökkentése és a Biztonsági Tanács 1967 novemberi határozatának maradéktalan elfogadása és teljesítése.

GONDA GYÖRGY—
LŐRINCZE PÉTER

A UN Plazán, az ENSZ-palota előtti téren, hat napon keresztül üresen maradt egy zászlórúd. Annak a nevezetes keddi napnak, október 26-ának reggelén már nem vonták fel a csangkajsekista csoport lobogóját, de csak a következő hétfőn, november elsején került helyére először a Kínai Népköztársaság állami zászlaja, Chile és Columbia árbocrudai között.

Délelőtti interurbán

Az ENSZ-titkárság rendelését a New Jersey állambeli Verona városka Annin zászlógyára hamar teljesítette. A szemfüles tudósítók ezúttal még azt is feljegyzésre érdemesnek találták, hogy Rose Thompson asszony végezte el vasalójával az utolsó simításokat. A késedelmet nyilván az elkerülhetetlen szervezési munkák, a többszöri táviratváltások okozták — ezek tényszerű krónikáját kívánjuk tömören összefoglalni.

A Kínai Népköztársaság ENSZ-jogait helyreállító döntő szavazás közép-európai idő szerint hajnali négy óra húsz perckor zajlott le — helyi idő szerint New Yorkban még késő este volt, Pekingben már késő délelőtt. Alig hangzott el a bejelentés, amikor egy japán sajtóügynökség telefonon kapcsolatot keresett a kínai külügyminisztériummal s annak állásfoglalását kérte. Pekingben azonban még korainak tartották az időpontot és szokatlannak a módot a hivatalos megnyilatkozásra. A kínai fővárosba akkor érkezett meg egyébként U Thant főtitkár távirata, amelyben értesítést küldött a közgyűlési teremben történtekről.

Az első hivatalosnak mondható kínai válasz az iráni nagykövetségen, a nemzeti ünnep alkalmából megrendezett fogadáson hangzott el. Csi Peng-fej ügyvezető külügyminiszter ott elmondott pohárköszöntőjét a tudósítók úgy értékelték, hogy Kína kinyilvánította érdekelttségét az ENSZ munkájában való részvételre. Ezt követte a Zsenmin Zsibao hasonló álláspontot tükröző cikke, majd — hetvenkét órával az ENSZ-döntés után — az Új Kína hírgyűlés által közreadott kormánynyilatkozat. Ez az okmány kinyilvánította: „A Kínai Népköztársaság kormánya hamarosan elküldi képviselőit, hogy azok részt vegyenek az ENSZ munkájában.”

Ekkor következett el egy táviratváltás ábécé-ügyben. Az ENSZ-nek öt hivatalos nyelve van (orosz, angol, spanyol, francia, kínai), de munkanyelvként általában az angolt használják. Az ülésrend, zászlórend stb. megállapítása is az angol ábécé szerint történik. A Kínai Népköztársaság betű szerinti fordítása People's Republic of China lett volna, ennek alapján Kína a P-betűs padosban foglal helyet. Az ügyvezető külügyminiszter azonban közölte, hogy Kína a „China, People's Republic of” angol nyelvű elnevezést óhajtja használni a világszervezetben. Ezért az üléssteremben a kínai delegáció Chile és Columbia között foglal majd helyet, amint a zászlók is így határosak. (Az ENSZ mesterembereinek mindig nagy gondot okoz, ha új tagállamok felvételére kerül sor s további helyeket kell szorítani a közgyűlés termében, amelyet szerencsére egyre inkább „kinő” az egyetemesség felé haladó világszervezet. Kína esetében azonban nem kellett fejüket törniök az asztalosoknak és kárpitósoknak, mivel az ország nevé ad-

HUANG HUA

Vízum nélkül indulhatnak

dig bitorlók kikerültek az Egyesült Nemzetek Szervezetéből.)

A novemberi elnöklés

Az ábécé-besorolás ezúttal különleges érdeklődésre tartott számot a Biztonsági Tanácsban. Az ENSZ-nek e fontos szervében havonta más-más ország delegátusa elnököl. Ez nemcsak formális, ügyrendi jelentőségű, hanem az elnöknek adott esetben jelentős, operatív szerepe lehet. Saját kezdeményezésére összehívhatja a Tanácsot, bizonyos hatással lehet a viták menetére. A BT október havi elnöke a nicaraguai nagykövet volt, akinek megbízatása a hónap utolsó napján lejárt. Amennyiben a Kínai Népköztársaságot az angol ábécé alapján a P-betűhöz irányítják, novemberben egy kínai diplomatát illethetett volna az elnöklés joga. A pekingi kívánság természetesen megváltoztatta a helyzetet, így a novemberi elnök Lengyelország képviselője lett — Nicaraguát Poland követhette. A kínai elnöklés természetesen nem marad el, csak elhalasztódik: a jövő esztendő júliusában kerül majd rá sor.

Az ENSZ folyosóin élénk találkatások indultak meg, kik lesznek Peking első delegátusai az ENSZ-ben. Különböző nevek vetődtek fel, az amerikai lapok különféle személyeket emlegettek, mint utóbb kiderült, kevés alappal. Így arról írtak, hogy esetleg maga Csou En-laj miniszterelnök, vagy Csi Peng-fej ügyvezető külügyminiszter — az U Thant-hoz intézett táviratok aláírója — vezeti a küldöttséget. Felvetődött Kuo Mo-zso neve is. (Az idős politikusnak kellett volna hazáját a persepoliszi jubileumi ünnepeken képviselni, de váratlan megbetegedése miatt lemondták teheráni utazását. Néhány nap múlva azonban olyan hírgyűlési jelentés érkezett, hogy Kuo Mo-zso felgyógyult és külföldi vendégeket fogadott Pekingben.)

A küldöttség hivatalos, hitelt érdemlő összetételét november harmadikán este tették közzé. Ugyanabban az időpontban Pekingben bankettet rendeztek azoknak az országoknak tiszteletére, amelyek támogatták a népi Kína ENSZ-jogainak helyreállítását. Érdemes természetesen megismerkedni a kínai ENSZ-küldöttség who's who-jával. Tehát: ki kicsoda?

A delegáció vezetője a hatvan-

A „C” betűnél

A kínai jelenlét tényei

Főtitkárhelyettesi poszt?

három esztendő Csiao Kuan Hua külügyminiszter-helyettes. Pályafutását újságíróként kezdte, több, mint két évtizede áll diplomáciai szolgálatban. Nem kevés kényes küldetés részese volt: 1950-ben részt vett például abban a kínai küldöttségben, amely akkor jelen volt New Yorkban, a tajvani kérdés vitájában — tehát ENSZ-tapasztalatokkal is rendelkezik. A hírgyűlések megjegyzik, hogy a külügyminiszter-helyettes mindig egyike volt Csou En-laj miniszterelnök közvetlen munkatársainak. Elkísérte a kormányfőt a bandungi konferenciára, számos külföldi utazására, többek között 1957-es magyarországi látogatására is.

Maradt a posztján

A távirati irodák úgy is jellemzik, hogy a „kulturális forradalom” után egyike volt a legtevékenyebb külügyminiszter-helyetteseknek. 1969 ősze óta a kínai delegációt vezeti azokon a szovjet-kínai tárgyalásokon, amelyek Pekingben folynak.

Az ENSZ-küldöttség helyettes vezetője Huang Hua, akit egyben nagykövetségi rangban, a Biztonsági Tanács állandó kínai képviselőjévé is kineveztek. Részt vett a koreai fegyverszüneti tárgyalásokban s az ázsiai kérdésekről szóló genfi értekezleten is. A „kulturális forradalom” során, amikor az összes kínai nagykövetet hazarendelték állomáshelyéről, Huang Hua volt a kivétel: ott maradt kairói posztján. Nemrégén ismét fontos megbízatást kapott. Miután a népi Kína és Kanada diplomáciai kapcsolatokat létesített, ottawai nagykövetté nevezték ki. A New York Times már akkor azt írta, hogy „Huang Hua Peking ablaka lesz az észak-amerikai kontinens felé” s a nyugati sajtó egyöntetűen úgy vélekedett: tagja lesz az ENSZ-delegációnak is. Ebben nem tévedtek.

Ugyancsak nagykövetségi rangban, Csen Csu lesz a Kínai Népköztársaság állandó képviselőjének helyettese a Biztonsági Tanácsban. Szintén a tapasztalt diplomaták közé sorolható: volt ghanai nagykövet, kelet-európai területi osztályvezető a külügyminisztériumban, legutóbb a tájékoztatási ügyek igazgatójaként működött.

A küldöttségnek lesz egy nő tagja is, Vang Hai-jung személyében. A Reuter közlése szerint csak tavaly novemberben lépett külügyi szolgálatba. A külügyminisztérium protokollosztályán dolgozott, sőt egyes jelentések a külügyminiszter-helyettesek között említették nevét.

Hsziaung Hsziaung-hui öt éven keresztül, 1962 és 1967 között ügyvivőként állt a londoni diplomáciai misszió élén — különböző problémák következtében akkor

nem nagykövet töltötte be ezt a tisztséget. Ugyancsak Reuter-forrás szerint, a legutóbbi időkben a miniszterelnök környezetében kapott fontos beosztást, úgy tudják, hogy Csou En-laj titkára volt.

Érdekes az életútja Tang Ming-csaónak. Tizenhat esztendőn keresztül „tengerentúli kinaiként” az Egyesült Államokban élt, 1934 és 1950 között. Ennek során öt évig New Yorkban kínai napilapot szerkesztett. A népköztársaság kiáltása után, 1950-ben tért vissza hazájába. A „kulturális forradalom” előtt sokat járt külföldön, elsősorban társadalmi megmozdulásokon, így a békemozgalom nemzetközi találkozóin képviselte Kínát. E hivatalos közléseken túl arra számítanak, hogy a kínai delegáció keretében ott lesz majd Fu Hao külügyminiszter-helyettes, a korábbi indiai ügyvivő és An Csou-juan a Kínai Népköztársaság moszkvai nagykövetségének egykori tanácsosa is.

A küldöttség titkára Kao Liang, aki egy hatfőnyi előkészítő csoport élén már három nappal előbb megérkezett New Yorkba. Nem tudni, mennyi időt fog igénybe venni a megfelelő helyiség biztosítása, a technikai apparátus kiépítése. Az első hírek még azt mondták, hogy az első időkben a kínai diplomaták ugyanott fognak lakni, ahol Rogers amerikai külügyminiszter, ha Washingtonból átruccan New Yorkba: a Waldorf Astoria szállóban.

Vízum nélkül

Az albán delegáció azonban másutt, a Roosevelt szállóban rendelt jó néhány szobát a kínai diplomatáknak. Az amerikai külügyminisztérium különben bejelentette, hogy a kínai küldöttek — mivel Pekingben nincs amerikai képviselet — vízum nélkül indulhatnak el; a beutazási engedélyeket, viszonylag egyszerűen, a helyszínen akarják majd elintézni.

Még egy érdekes fejlemény a világszervezet apparátusával kapcsolatban. Az ENSZ titkárságában, munkagépezetében vannak kínai származásúak (kínai az egyik hivatalos nyelv is), de a népi Kína hivatalosan természetesen nem delegált senkit. Az AP olyan értesítést közölt, hogy Peking szeretné, ha a júniusban betegsége miatt visszavonult Ralph Bunche helyét a jövőben a Kínai Népköztársaság képviselője töltené be. (Bunche Nobel-békedíjas amerikai néger diplomata az ENSZ főtitkárhelyettese volt a különleges politikai ügyekben.)

Eddig a ténydosszié — néhány mozgalmas nap eseménysorozatról.

Atlanti árháború

IATA — „charter”-társaságok Megállapodás Honoluluban

Még alig csendesedtek el az elmúlt években szinte mindnapossá vált repülőgépeltérítések kavarta hullámok, amikor a tőkés világ légitársaságainak új problémával kell szembenéznük: kitört a tarifaháború. Az egyik oldalon a 107 légitársaságot tömörítő Nemzetközi Légiszállítási Szövetség (IATA), a másik oldalon az úgynevezett kívülállók csoportja a „hadviselő fél”, a casus belli pedig a Nyugat-Európa és Amerika közötti útvonal viteldíja. Jó néhány évig a felmerült nézeteltéréseket sikerült a kulisszák mögött rendezni, idén azonban már elkerülhetetlenné vált a kérdések nyilvános, nemzetközi megtárgyalása.

107 vállalat

1945-ben, nem sokkal a második világháború befejezése után Kanadában, Montreal székellyel megalakult a világ csaknem valamennyi légiközlekedési és szállítómányozási vállalatát átfogó csúciszerv, az IATA (International Air Transport Association). Alapítóokmánya szerint a nemzetközi kartell fő célja a megbízható, rendszeres és gazdaságos légi úton történő szállítás fejlesztésének előmozdítása, valamint a közvetlenül vagy közvetve a nemzetközi vonalakon dolgozó légitársasági vállalkozások közötti együttműködés ösztönzése. A szervezet közös típusú utasjegyek segítségével biztosítja a légiforgalom egységét, összehangolja a díjszabásokat, megkönnyíti a nemzetközi elszámolásokat. Az évenkénti értekezleteken, ahol fontos döntések születnek, minden tagvállalatnak — tekintet nélkül annak nagyságára és tőkeerejére — egy szavazata van.

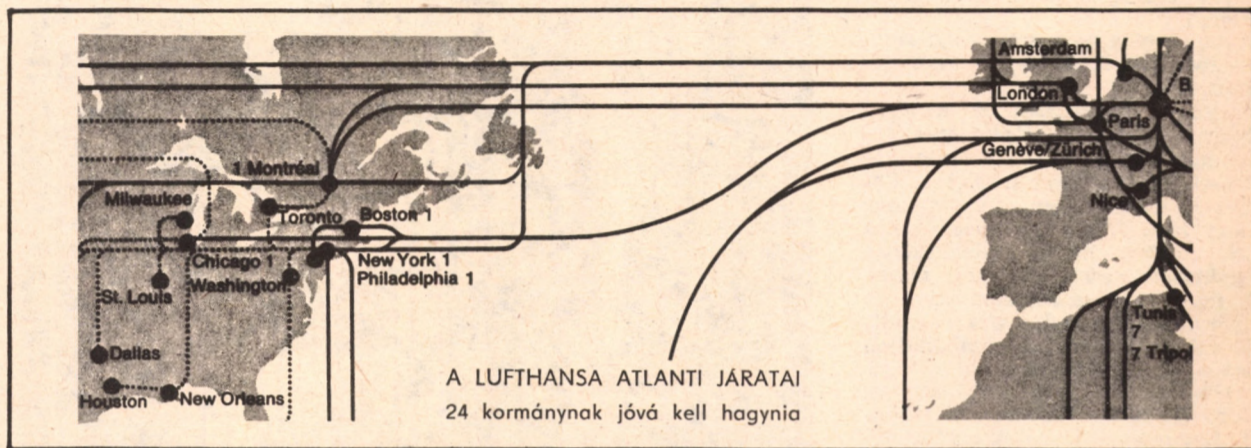
Az évek során az IATA a világ egyik legnagyobb közlekedési szervezetévé vált. 1971 elején már 107 légitársaság vett részt a szövetség munkájában. (A szocialista országok többsége nem tagja az IATA-nak. Magyarország esetében a helyzet a következő: hazánk nem lépett be a szervezetbe, az IBUSZ azonban, mint ügynöki tag — miszerint a külföldi légitársaságok által repült útvonalakra joga van jegyet kiállítani — 1948-ban bekapcsolódott a szövetség munkájába.)

Elsősorban a kisebb társaságok — márpedig ezek alkotják a taglétszám döntő hányadát — számára kedvező az IATA léte. Az évenkénti közgyűlések ugyanis rögzítik az egyes útvonalak viteldíjait oly módon, hogy messzemenően figyelembe veszik lehetőségeiket, érdekeiket. Természetesen a nagyobb gépparkkal rendelkező, tőkeerősebb, járataikkal csaknem

sága szerint a turista- és az üzleti utazások száma elsősorban ezen az útvonalon emelkedett ugrás-szerűen. A nagy nyugat-európai és észak-amerikai légitársaságok erre a fellendülésre úgy reagáltak, hogy emelték interkontinentális menetrendszerű járataik számát és új, nagy befogadóképességű gépeket állítottak be. Néhány évig az üzlet igen jövedelmező volt, a hasonló viteldíjakkal dolgozó társaságok jelentékeny haszonra tettek szert. Hamarosan azonban „beborult az égbolt” és váratlan gondokkal kellett szembenézni. Úgy tűnt, hogy a járatok számának

Donaldson, a svájci Sata, a spanyol Spontax, a dán Sterling.)

Ilyen előzmények után került sor az IATA rendkívüli konferenciájára, Lausanne-ban. Ez hivatalos lett volna válaszul a „kívülállók” hallgatóságos kihívására. A megoldás kézenfekvő volt: az észak-atlanti útvonal viteldíjának egyetemes leszállítása. Az újabb, alacsonyabb tarifarendszer kialakítása azonban itt nem sikerült. Több ésszerű javaslat hangzott el, amelyek a viteldíjak közvetett mérséklésére irányultak. (Nyújtsanak jelentős kedvezményt azoknak az utasoknak, akik 3 hónappal

az egész világot behalózó légitársaságok (például a BOAC, Lufthansa, Air France, Panam, TWA) olcsóbban is tudnák jegyeiket árusítani, de általában ezt nem teszik. Persze ez nem azt jelenti, hogy sok esetben nem olcsóbbak az „óriások”, mint a többiek: különböző kedvezmények — családi és nyugdíjasjegy, világkörüli út — nyújtásával a verseny keretei között a „nagy forgalom, kis haszon” elv alapján jókora profitra tesznek szert.

Tízmillió átkelő

Világjelenség, hogy a hatvanas évek eleje óta hatalmas mértékben fejlődik az „újkorai népvándorlás”, az idegenforgalom. Ezzel párhuzamosan emelkedett a légitársaságok forgalma, de ugrás-szerűen megnőtték a repülés iránt támasztott követelmények is. Az újfajta, nagy befogadóképességű, sugárhajtású repülőgépek (Boeing 707 és 747, DC 9, Concorde) kísérletezése és forgalomba állítása, az óriásgépek fel- és leszállásához elengedhetetlenül szükséges új repülőterek, a biztonságos repülést elősegítő berendezések csupán csillagászati számokkal kifejezhető költséget jelentenek a vállalatok számára. Az utas elhódításáért folytatott harc pedig szüntelen és a propagandamunka, valamint az új szolgáltatások bevezetése szintén jelentős összegeket emészt fel.

Nyugati vélemények szerint a tőkés légitársaságok történelmük legnehezebb időszakát élik át. Az amerikai vállalatok tavaly 180 millió dollár veszteséggel zárták az évet, 1969-ben viszont még több mint 53 millió dollár profitra tettek szert. 1970-ben a 107 tagú légitársaság 4 ezres flottája 386 millió utast és 1969-hez képest 15 százalékkal több áruküldeményt szállított. Ugyanakkor azonban az üzemeltetési költségek 12 százalékkal emelkedtek. A nyereség pedig csökkenő tendenciát mutatott. Különösen így van ez a Nyugat-Európa és Amerika közötti, úgynevezett észak-atlanti járatok esetében.

A nemzetközi statisztikák tanú-

nagymértékű bővítése és az óriásgépek üzemeltetésére való áttérés túlméretezett volt, aminek eredményeként a sűrű menetrendszerű járatok általában félig üresen repültek át az óceánt. A kapacitáskihasználatlanság következtében jelentős veszteségek érték és érik az atlanti útvonalat repülő társaságokat.

A legnagyobb felháborodást azonban a „kívülállók” támasztotta verseny következtében kiesett profit váltotta ki. (A világon nemcsak 107 légitársaság működik, hanem ennél jóval több, főleg az USA-ban és Nyugat-Európában. Mindazokat a vállalatokat, melyek nem rendelkeznek IATA-tag-sággal — és ennek következtében nem köti őket semmifajta tarifamegállapodás — kívülállóként emlegeti a szakirodalom.) Egyes kisebb cégek ugyanis rájöttek, hogy alacsonyabb viteldíjjal, de megfelelő számú utas jelentkezése esetén teljes gépkapacitással nagy profitra tehetnek szert az észak-atlanti útvonalon. Így tehát megkezdődött az úgynevezett „charter” járatok szervezése, sőt „charter-légitársaságok” is alakultak. (A charter-vállalatokat nem köti előre kiadott menetrend, járatokat csak akkor indítanak, ha a jelentkezések biztosítják a gép teljes kihasználtságát.) Versenyképességük legfontosabb tényezője az alacsony viteldíj: 30 százalékkal kevesebb, mint menetrendszerű géppel. 1963-ban az észak-atlanti forgalomnak csak 3, ma már 20 százalékát bonyolítják charter-társaságok. Tavaly 10 millióan repültek át az óceánt és ebből 2 millióan bérjárattal.

Az új díjszabás

A charter-légitársaságok a közelmúltban saját szövetséget alapítottak IACA (International Air Charter Association) néven, azzal a célkitűzéssel, hogy szervezett formában is harcoljanak a „nyílt és becsületes verseny biztonságáért a piacon”. (Tagjai többek között az amerikai Capitol International, Overseas National, a nyugatnémet Atlantis, az angol

előre veszik jegyeiket, ugyanazon társaság igénybevételével lebonyolított évi többszöri utazás után bizonyos visszatérítés jár stb.) Meg egyezés híján e javaslatok hamar lekerültek a napirendről. Hosszas alkudozások után viszont megállapodtak, hogy egy 13 repülő-társaság képviselőiből álló munkacsoportot hoznak létre a kérdés tanulmányozására. (A Lufthansa azzal fenyegetőzött, hogy önállóan alakítja ki viteldíjrendszerét, ami egyértelmű lenne az IATA-n belüli árháború kitörésével.) Knut Hammarström, az IATA svéd vezérigazgatója (aki a néhai ENSZ-főtitkár közeli rokona), a Lausanne-i konferencia után kijelentette, hogy véleménye szerint 1972. április 1-től az észak-atlanti útvonalon életbe kell lépnie az új, csökkentett viteldíjrendszernek, mert ellenkező esetben a charter-cégek a légi idegenforgalomnak már közel 30 százalékát fogják kezükben összpontosítani, az pedig ellenintézkedések híján az IATA létét fenyegetheti.

A rendkívüli nyomás végül is kényszerű megegyezésre szorította a nagy légitársaságokat. Az IATA Honoluluban tartott évi közgyűlésén új atlanti díjszabásban egyeztek meg a 24 legnagyobb légitársasági társaság megbízottai. Az új menetdíjak alacsonyabbak a jelenleginél, de magasabbak mint az a tarifa, amelynek bevezetésével elsőként a Lufthansa fenyegetőzött. A megállapodás szerint három fokozat van. A legalacsonyabb a tarifa november 1. és március 31. között. „Közepes” szintű március 31. és június 1., illetve augusztus 31. és november 1. között. Végül a legmagasabb június 1. és augusztus 31. között. A menetrendszerű járatokon a London—New York repülőút alsó árszintje 400, a felső 552 dollár. A 22–45 napos tartózkodással egybekötött (tehát meghatározott korlátok közé szorított) repülőút ára 200 és 290 dollár között mozog. A megállapodást még a szóban forgó 24 ország kormányának is jóvá kell hagynia — és csak a gyakorlat mutatja majd meg, hogy Honoluluban sikerült-e végleg elkerülni az atlanti árháborút.

GONDA GYÖRGY—
LÖRINCZE PÉTER

gen titkosszolgálatokhoz csatlakoztak.

— Kicsoda Fournier úr?

— Fournier-nak is más neve van. Valójában Paul Ferrernek hívják. Nem ismerem személyesen, de azt mondják, nem olyan, aki képes elindítani vagy megállítani rendkívül fontos akciókat."

Barberot ezredes elmondta még: a SDECE ügyei annyira zűrzavarosak és kanyargósak voltak, hogy Michel Debré hadügyminiszter, valamint maga a köztársasági elnök és a miniszterelnök is szükségesnek tartotta a tisztogatást. Ezt a munkát Alexandre de Marenches-re, a SDECE jelenlegi igazgatójára bízta — mint Barberot megjegyzi, olyan emberre, „akit senki se ismert”.

Az ezredes nem kíméli nyilatkozatában a titkosszolgálat vezetőjét sem. Íme:

„Vajon Marenches úr képes-e, hogy elvégezze a tisztogatás bonyolult munkáját?... Feladta Delouette-et az amerikaiaknak... Ebben az esetben nem arról van szó, hogy harc folyik a titkosszolgálatok között. Éppen ellenkezőleg, együttműködésről van szó, hiszen a francia titkosszolgálat most az amerikai titkosszolgálatot használja fel arra, hogy megszabaduljon bizonyos ügynökeiktől.”

(Barberot ezredes utalt arra is, hogy Delouette Kubában is működött, mint a „rizskultúra gépesítésének” szakembere. Előtte Algériában egy ültetvényt igazgatott, majd a Renault-művek mezőgazdasági gépjárműgyártásánál dolgozott, ezután a Rothschild-család egyik gazdaságát irányította. A mezőgazdasági segélyiroda 1967-ben agronómusként alkalmazta s Kubába küldte.)

Tisztogatássorozat

A kubai küldetés feltehetően összefügg a francia felderítőszolgálat „érdeklődési körének” meghatározásával, illetve az ezzel kapcsolatos vitával.

Erről is kiderült a botrány közben egy s más. A Le Nouvel Observateur szerint „az Elysée-palotából érkezett utasítás értelmében” a francia felderítés vezetői egy rendkívüli konferencián elhatározták, hogy kiszélesítik ügynökeik működési területét. De Gaulle tábornok azon a véleményen volt, hogy egy nagyhatalomnak minden irányú felderítő tevékenységet kell folytatnia. A SDECE 1967-ben, amikor elküldte ügynökeit olyan országokba is, amelyeket eddig az amerikai titkosszolgálatok féltékenyen őrzött vadászterületének tekintettek, már túljutott néhány válságon. (A marokói ellenzéki politikus, Ben Barka meggyilkolásában játszott szerepe kezdett feledésbe merülni; leváltottak néhány olyan kémfőnököt is, aki túlságosan szoros kapcsolatba lépett az alvilággal.)

A SDECE hivatalosan nyilván tartott 1800 ügynökét (ebben a számban természetesen nincsenek benne sem az esetenként beszerzett ügynökök, sem a tiszteletre méltó munkatársként emlegetett besúgók) a miniszterelnökség hatásköréből a hadügyminiszterébe utalták. Guibaud tábornokot nevezték ki vezetőjévé, aki a vezérkari Deuxième Bureau (második iroda) irányítójaként csinált karriert. A SDECE 1945-ös alapítása óta ő volt a titkosszervezet hatodik igazgatója. Főmunkatársává René Bertrand-t választotta, aki Beaumont néven szerepelt (s aki Barberot ezredes idézett

* A címfelirat: „A Fournier-ügy. Akik kilépnek az árnyékból.”

L'EXPRESS: FOURNIER-CIMLAP*

„Valójában Paul Ferrernek hívják”

DELOUETTE

Le akarták buktatni?

nyilatkozata után rágalmozási pert indított ellene).

Beaumont egyébként már régebben vizsgálatot rendelt el annak felderítésére, hogy a SDECE bizonyos ügynökei nem használják-e fel titkos megbízatásukat kábítószerügyletek fedezésére. A vizsgálat eredményét sohasem közölték. Vizsgálat folyt a Leroy-Finville-ügyben is. Ez a katonatiszt vezette a titkosszolgálat ügynevezett hetedik szekcióját. Ez a különleges szekció foglalkozott a szennyes munkával, a fegyveres akciókkal, a betörésekkel, a páncélszekrények kinyitásával és így tovább. Leroy-Finville „szakértőket” alkalmazott, vagyis bérgyilkosokat, betörőket, kasszafúrókat. Belekeveredett a Ben Barka-ügybe is. A hetedik szekció ügyeibe

sok gengszter, tehát a SDECE szempontjából méltán kétesnek tekintett elemet kapcsolt be a titkosszolgálatba, s ezért az akkori főnök, Jacquier tábornok tisztogatást is rendelt el.

Az amerikai érdekeket keresztetű kémtevékenység De Gaulle halála után módosult. Az új irányzat egyik eleme nyilvánvalóan tettett a CIA amerikai kémközpontnak, de a másik feltehetően nem.

Az egyik elemet a Le Monde így fogalmazta meg: „A SDECE új utasításokat kapott, nevezetesen a keleti országok intenzívebb figyelését, amelyet De Gaulle tábornok parancsára annak idején abbahagytak”.

Fordulat a hírszerzésben

E kombináció szerint tehát voltaképpen a francia elhárítás irányvonalának megváltozásáról lenne szó. S ennek során az amerikaiakat használnák fel arra, hogy szabaduljanak a régi irányvonal egyes exponenseitől.

A másik tényező Alexandre de Marenches nevéhez fűződik. Ez a francia gróf rendkívüli fontosságot tulajdonít az ipari kémkedésnek. Helyreállította az együttműködést ugyan a SDECE és a CIA között, amely De Gaulle idején meglazult, sőt átmenetileg meg is szűnt. A felújított együttműködés adott korlátait persze nem lépheti át. Egyszerűen azért, mert az ipari kémkedés fő célpontja a franciák számára nem lehet más, mint az Egyesült Államok, ez pedig nem felelhet meg sem az amerikai monopóliumok, sem a CIA érdekeinek.

A kémbotrány kapcsán nemcsak a titkosszolgálatok versengésére, manipulációira derült fény, hanem azokra a belpolitikai ellentétekre

is, amelyek megosztják a hatalmon levő gaulleista csoportokat. A legjellemzőbb nyilatkozatot Pierre Billotte tábornok, a kormányzó UDR-párt parlamenti képviselője, az úgynevezett baloldali gaulleisták mozgalmának elnöke tette. Billotte, aki De Gaulle londoni vezérkarában kezdte karrierjét és hadügyminiszter is volt, jól ismeri a titkosszolgálatot. Több mint egy évvel ezelőtt, Alexandre de Marenches kinevezése előtt a kormány felkérésére folytatott vizsgálatot a SDECE-nél és javaslatot tett annak átszervezésére. A tábornok most tovább ment: átszervezés helyett a SDECE feloszlását javasolta. „Bekövetkezett az, amitől tartottam — jelentette ki. — Rámutattam arra, milyen veszélyt jelent, ha nem hajtják végre azokat az intézkedéseket, amelyek szükségessé váltak. A botrány kitört. Botrányos, hogy egy külföldi ügyész egy francia nemzeti intézmény vezetőit kábítószercsempészéssel vádolhatja anélkül, hogy állításait cáfolni lehetne. Botrány, hogy a közvélemény még mindig nem kap feleletet arra a kérdésre, hogy ez a külföldi ügyész igazat mond-e, vagy pedig nem. Botrányos, hogy az újságok olyan rágalmozó cikkeket közölhetnek, amelyeket közvetlenül a SDECE ügynökei vagy volt ügynökei sugalmaztak. Ez az intézmény nem része többé a köztársasági rendszernek. Odáig jutott, hogy véleményem szerint fel kell oszlatni.”

Billotte elhárította azokat a vádakokat, amelyek szerint a baloldali gaulleisták a titkosszolgálat bírálatán keresztül tulajdonképpen Pompidou elnököt támadják. Megvédte Barberot ezredet, akit a kormány lojális támaszának nevezett. Mint mondta; érthető, hogy ez a háborús hős visszautasítja az ellene elhangzott gyanúsításokat: huszonnégy óráig várt, anélkül, hogy az illetékes hatóságok megvédtek volna, s csak azután ríposztozott a titkosszolgálat egyes vezetőiről mondott véleményével.

Kábítószerlabda

Marcellin belügyminisztert a tévé interjúvalta meg. A belügyminiszter szerint nem felel meg a valóságnak az, hogy az amerikai piac fő heroinszállítója Franciaország. Van francia, van távolkeleti, van olasz és van más szállítói hálózat is. A kábítószerkereskedelemben Marcellin szerint százfejtű sárkányhoz hasonlítható. Ha levágják egy fejét, újak nőnek helyette. „De ha Törökországban eltűrik, hogy százezer paraszt ópiumot termesszen, hogyan akarják megakadályozni, hogy ezt a ópiumot ne alakítsák át heroinná Bejrút, Marseille, Hamburg vagy London valamelyik laboratóriumában? Amikor Amerikában szinte nyílt kábítószerpiac van, hogyan akarják megakadályozni, hogy ne legyenek banditák, akik erre a jól védettségű kábítószerkereskedelemben specializálódnak? Nem elég a kereskedők ellen fellépni, hanem az ópium termesztését kell ellenőrizni Törökországban, Afganisztánban, Burmában, Laoszban és Thaiföldön.”

És ezek a területek jórészt az amerikaiak ellenőrzése alatt állnak. A francia belügyminiszter tehát a kábítószerlabdát visszatűti az Egyesült Államok térére.

RUDNYÁNSZKY ISTVÁN

A harmincnyolcadik

Konferencia augusztusban

Nemzetközösség és Közös Piac

Nyugati gazdasági körökben nagy érdeklődéssel várják azt az augusztusi konferenciát, amelyen a Közös Piac társult 17 volt afrikai francia gyarmat, valamint Madagaszkár és a Brit Nemzetközösség 20 tagállama vesz részt, hogy egyeztessék álláspontjaikat az integrációval kapcsolatban. A „harmincnyolc” megbeszélése minden bizonnyal heves vitákat hoz majd, annál is inkább, mert a Commonwealth-államok még nem döntöttek, milyen formában kívánják együttműködni a Közös Piacal.

A brüsszeli bizottság határozata értelmében az érdekelt nemzetközösségi országok és a Kilencek tárgyalásainak legkésőbb a jövő év végéig be kell fejeződniek és a megkötendő szerződések 1975. január 1-vel lépnek hatályba. Három kontinens hús eltérő gazdasági fejlettségű fejlődő országa áll tehát a Közös Piac kapujában és mindegyikük számára létfontosságú, hogy valamiféle megállapodást kössön Nyugat-Európával. Nagy-Britannia már „páholyból” nézi az eseményeket, de természetesen számára nem közömbös a Húszak és a Kilencek módus vivendijének alakulása.

Aggodalmak

Nagy-Britannia közös piaci csatlakozása érthető aggodalmat váltott ki a Brit Nemzetközösség legtöbb, alacsony gazdasági fejlettségű országában. Az aggodalom nem alaptalan. Nagy-Britannia és volt gyarmatai, domíniumai között az évszázadok folyamán hagyományos „munkamegosztás” alakult ki: a gyarmatok élelmiszert és nyersanyagot szállítottak az anyaországoknak ipari késztermékek ellenében.

A hatvanas évek elején a brit gyarmatbirodalom teljesen szétesett, azóta Nagy-Britannia nem kis erőfeszítéseket tesz a politikai és gazdasági kötelékek fenntartására és erősítésére a Nemzetközösségben. A politikai kötelékek csaknem teljesen szétszakadtak, a Commonwealth fő összetartó ereje a kialakult hagyományos gazdasági kapcsolat maradt. (Sajátos vonása ennek a „munkamegosztásnak”, hogy elsősorban Anglia és az egyes országok közötti kétoldali kapcsolatokra korlátozódik, a tagállamok egymással folytatott kereskedelme igen alacsony szinten áll.) Kohéziós erőt jelent még a sterlingövezethez tartozás, valamint az a tény, hogy Nagy-Britannia a Nemzetközösség bankára és a gazdasági, műszaki segélyek fő forrása.

Évtizedeken át a szigetország első számú gazdasági partnere mind az exportban, mind az importban a Commonwealth volt, az utóbbi években azonban fokozato-

CEYLON: MARHATENYÉSZTÉS PÁLMALIGETBEN

Évről évre kevesebb gépet lehet vásárolni

san csökken a Nemzetközösség szerepe a brit külkereskedelemben. Az ötvenes évek végétől Anglia egyre inkább Nyugat-Európa felé fordul; 1958-ban a brit kivitel 37, 1970-ben pedig már csak 21 százaléka irányult a nemzetközösségi országokba. Jól jellemzi a Közös Piac növekvő szerepét, hogy míg 1971-ben a vele folytatott kereskedelem 1,9, tavaly már 2,3 milliárd font értékű volt. Ugyanebben a periódusban a Nemzetközösség részesedése 2 milliárdról 1,8 milliárd fontra csökkent.

Nagy-Britannia részesedése a Nemzetközösség országainak külkereskedelmi forgalmából azonban átlagban még mindig 50–60 százalék körül van, ami jól jelzi: mennyire központi szerepet tölt be ezeknek az országoknak a nemzetgazdaságában.

Sokszínű „paletta”

A 36 millió négyzetkilométer területű és 800 millió lakost számláló Nemzetközösség „palettája” rendkívül színes. Vannak a nemzetközösségi országok között olyanok — mint Kanada és Ausztrália —, amelyek a fejlett tőkésországok élvonalába tartoznak, s ezeknek az esetében nincs szó a társulásról, vagy a Közös Piac által nyújtandó kedvezmények lehetőségéről. Vannak olyanok (a legjellemzőbb példa India), amelyek sok szempontból igen fejlett iparral rendelkeznek, gazdaságuk egészének helyzete és az egy főre jutó nemzeti jövedelem rendkívül alacsony volta miatt mégis egyértelműen a fejlődő országok sorába tartoznak. A harmadik csoportba sorolhatók azok a — többnyire viszonylag kicsiny — nemzetközösségi országok, amelyek egyoldalúan mezőgazdasági jellegűek, ahol az ipar alig jutott túl a kézműesség szintjén, s ahol egy-két mezőgazdasági termék (cukor, kakaó, banán) a gazdaság egyetlen bázisa.

A gazdaságfejlesztéshez itt sok

gépre, berendezésre van szükség, amelyek árát a mezőgazdasági termékek eladásából kellene fedezni. Ez azonban lehetetlen akkor, ha emelkednek a géparak és stagnálnak az alapanyagárak. Ma már az a helyzet, hogy egységnyi mezőgazdasági cikkért évről évre kevesebb gépet lehet vásárolni a világpiacra. Tovább romlik a fejlődők helyzete, ha értékesítési gondokkal kell szembenézniük. Márpedig, ha eddigi fő piacuk, Nagy-Britannia a közös piaci külső vámkorlátok miatt nem tudja termékeik nagy részét átvenni, súlyos helyzet áll elő. Egy Közös Piacal történő társulási vagy preferenciális szerző-

Nem nyilatkozott még az együttműködés formájáról Kenya, Uganda, Tanzánia, Zambia és Ghana, de ők is jelezték, hogy részt kívánnak venni a Nyugat-Európával folytatandó tárgyalásokon.

A viszonylag fejlettebb Nigéria az együttműködés más formáit keresi, ugyanis magára nézve hátrányosnak tartja a yaoundei típusú konvenciót. (Kenya, Tanzánia és Uganda még 1968-ban szerződést kötött a Közös Piacal — ez volt az arushai egyezmény —, melynek értelmében a három országot ugyanazok a kedvezmények illetik meg, mint a volt francia gyarmatokat, gazdasági és műszaki segélyt azonban nem kapnak.)

Az ázsiai országok közül India, Ceylon, Malaysia és Hongkong valószínűleg külön kereskedelmi megállapodást köt az Európai Gazdasági Közösséggel.

A karib-tengeri nemzetközösségi országok is — amelyek az idén májusban alakítják meg integrációs szervezetüket, a Karib Közös Piacot — tárgyalásokat kívánnak folytatni az együttműködésről. Ezek az államok (Trinidad-Tobago, Brit-Honduras, Jamaica, Guyana, Montserrat stb.) igen fejletlen, monokulturális gazdasággal rendelkeznek és termékeiknek, elsősorban a cukornak mind ez idáig Nagy-Britannia volt a fő piaca. A térség négy viszonylag fejlett állama — Barbados, Guyana, Jamaica, Trinidad és Tobago — várhatóan yaoundei típusú társulási szerződést köt a Közös Piacal, a többiek valószínűleg csak egy-egy termékre kérnek kedvezményes elbánást az integrációtól. A karibi országok helyzetét az is nehezíti, hogy a Nemzetközi Cukoregyezményt 1974-ben felülvizsgálják, a brit csatlakozás következtében pedig értékesítési gondjaik támadnak. A Közös Piac jelenleg évi 850 ezer tonna cukorfelesleggel rendelkezik — ebből a francia felesleg 260 ezer tonna — és a nemzetközösségi cukortermelő államok attól tartanak, hogy a francia répacukor fokozatosan kiszorítja termékeiket az angol piacról.

A karib-tengeri nemzetközösségi országok foglalkoznak azzal a gondolattal is, hogy nem egyenként, hanem „a Karib Közös Piac” nevében tárgyaljanak és kötnék szerződést a Kilencekkel, ennek azonban eltérő gazdasági fejlettségük miatt nincs valószínűsége.

Új-Zéland és a Közös Piac tárgyalásairól egyelőre nincsen szó, de a brit csatlakozás súlyos gondokat jelent Wellington számára is. Az ország kivitelének 40 százaléka irányul az angol piacra, a vaj-, sajt- és bányahúsexport árnya ennél jóval magasabb. Amikor Nagy-Britannia az 1932-es válság idején letért a szabadkereskedelemtől, az Ottawai Egyezményvel létrehozta az úgynevezett nemzetközösségi preferenciák rendszerét. A két ország 1959-ben és 1966-ban újabb szerződött kötött, amelyek fenntartották és kiterjesztették az Ottawai Egyezmény alapvető rendelkezéseit, s eszerint Új-Zéland főbb mezőgazdasági cikkeit mennyiségi korlátozás nélkül viheti be a brit piacra. Ez a kereskedelmi szerződés tavaly szeptemberben lejárt. A brit csatlakozási jegyzőkönyv értelmében Nagy-Britannia öt év alatt 20 százalékkal csökkenti az Új-Zéland számára garantált vajkvótát, ennél gyorsabban és erőteljesebben csökkenti sajtimportját. Új-Zéland tehát igen nehéz helyzetbe került, exportjának további biztosításához a Közös Piacal való tárgyalásokra van szükség, erre azonban csak később kerülhet sor.

GONDA GYÖRGY—
LŐRINCZE PÉTER

KB-ülés után

Külpolitika: cél és eszközök

Négy új tag a PB-ben

Csaknem pontosan egy évvel ezelőtt, 1972. május közepén is teljes ülést tartott a Szovjetunió Kommunista Pártjának Központi Bizottsága, s azon nemzetközi kérdésekkel is foglalkozott. A tanácskozásra Nixon elnök tervezett moszkvai látogatásának küszöbén került sor s a kérdés akkor sokak számára nyilván az volt: milyen eredményeket lehet egy ilyen tárgyalástól várni? A nemzetközi helyzetben kétségtelenül erős volt a feszültség s azok a célok, amelyeket az SZKP a XXIV. kongresszuson meghatározott a szovjet külpolitika s általában a békepolitika számára, még nem minden téren látszottak elérhetőnek. Éppen a megelőző hetekben lángolt fel a háború ismét Vietnámban, ekkor indult meg az újabb tömegmértű terrorbombázás a VDK ellen. A szovjet–nyugatnémet szerződés ratifikációs vitája a bonni jobboldal ellenállása következtében elhúzódott (gyakorlatilag a pléniummal egy időben ratifikálta végül is a Bundestag a szerződést), és a szocialista országok által javasolt európai biztonsági és együttműködési konferencia előkészítésére a nyugati országok nem adtak határozott igenlő választ, a szovjet–amerikai kapcsolatokban pedig semmiféle jelentős fejlődés nem mutatkozott.

Csúcskapcsolatok

Bátorság és politikai előrelátás kellett ahhoz, hogy abban a helyzetben a Központi Bizottság messze előre mutató külpolitikai programot jelöljön meg. Igaz, voltak kedvező jelek is: Európában megindult a több mint negyedszázados problémák lassú rendezésének folyamata s ami a legjelentősebb volt, igen széles tömegtámogatás mutatkozott a világ minden táján a szovjet békeprogram iránt. De a döntés mindezek ellenére sem volt könnyű. A plénium akkor meghatározta az eszközöket: határozott, elvi békepolitika, rugalmas diplomáciával párosulva.

Ez a taktika szinte napok alatt igazolta életrevalóságát. A moszkvai csúcstalálkozó nagy fontosságú megállapodások aláírásával végződött: az első SALT-egyezménnyel és a szovjet–amerikai kapcsolatok alapelveinek elfogadásával. Gyakorlatilag tehát az első olyan okmányokkal, amelyekben az Egyesült Államok a Szovjetunióval kapcsolatban hivatalosan is lemondani kényszerült az erőpolitikáról, hivatalosan is elfogadta a békés egymás mellett élés alapelveit. Közben megtörtént a szovjet–német szerződés ratifikálása s a NATO bonni tanácskozásán a 15 külügyminiszter végül is elfogadta a biztonsági konferencia előkészítését, gyakorlatilag akkor, amikor Nixon még a Szovjetunióban tartózkodott. Az azóta eltelt egy év

litikai célok megvalósításához s nyilvánvalóan ennek elismerése a nemzetközi Lenin-békedíj, amelyet az SZKP Központi Bizottsága főtájkárának adományoztak ebben az évben, május elsejének előestéjén. De természetesen nem Brezsnyev „személyes” politikájáról van szó, hiszen azt a politikát, amelyet a gyakorlatban megvalósít és képvisel, a pártkongresszus, a Központi Bizottság plénuma jelöli meg. A Szovjetunió Kommunista Pártjának kollektív, egységes külpolitikai irányvonala ez, amely immár évek óta következetesen egy irányban, a békés együttélés gyakorlati megvalósí-

A folytatás lehetőségét a plénium szemmel láthatóan magabiztosan ítéli meg. Nem mintha nem venné figyelembe, hogy változatlanul vannak kísérletek a kedvező folyamat megfordítására, arra, hogy a legagresszívabb, legreakciósebb körök a feszültség korszakának visszahozásával próbálkozzanak. De az SZKP a nemzetközi helyzet megítélésénél s főként a külpolitikai vonal meghatározásánál mind alaposabban elemzi a társadalmi folyamatokat, a célok meghatározásánál messzemenően igyekszik feltárni a nemzetközi helyzet objektív törvényszerűségeit s ennek alapján céljait tudományos igényű pontossággal tudja kijelölni. Mi sem igazolja ezt jobban, mint éppen az egy évvel ezelőtt született döntés eredménye.

Gyakorlati átszervezés

Érdeklődést keltett természetesen az a tény, hogy a Központi Bizottság személyi változásokat is végrehajtott a Politikai Bizottságban. Ketten nyugdíjba vonultak, ám nemcsak az így megüresedett helyeket töltötték be, hanem a bizottság létszámát is felemelték. Az új politikai bizottsági tagok: Gromiko külügyminiszter, Grecsko hadügyminiszter, Andropov, az állambiztonsági bizottság vezetője és Romanov, a leningrádi területi pártbizottság első titkára. Az átszervezésnek minden bizonnyal elsősorban gyakorlati jelentősége van: az állami feladatok az eddiginél is fokozottabban kapcsolódnak össze a párt legmagasabb szintű vezető testületének munkájával.

Logikus, hogy amikor a nemzetközi politikai kérdések ennyire a gyakorlati munka középpontjába kerültek, a Politikai Bizottság tagja lett Andrej Gromiko külügyminiszter. Gromiko, aki immár több mint 30 esztendeje a szovjet diplomácia fontos tisztségeit tölti be, 16 év óta irányítója is ennek az apparátusnak. Kulcsfontosságú szerepe volt és van személyileg is a Politikai Bizottság által meghatározott nemzetközi politikai feladatok megoldásában, világszerte tisztelt, kiváló képességű diplomata, kitűnő tárgyalópartner és a nemzetközi helyzet egészét áttekintő politikus is egyben. Nyilvánvalóan egyúttal a külpolitikai tevékenység súlyának megbecsülését jelenti, hogy a diplomáciai vezető most már a párt vezető testületének is tagja.

Grecsko és Andropov beválasztása a Politikai Bizottság tagjainak sorába ugyanezt mutatja: a fontos állami tisztségek betöltőit részt vesznek ezentúl mind az állami politika, mind pedig a pártpolitika vonalának közvetlen kialakításában.

A negyedik új tag, az ötvenéves, tehát a politikai életben viszonylag fiatal vezetőnek számító Grigorij Romanov a Szovjetunió második legnagyobb városának kommunistáit képviseli. A leningrádi pártszervezet, a terület hagyományosan fontos szerepet tölt be a Szovjetunió Kommunista Pártjának életében. Így az új tagok jelenléte a Politikai Bizottságban elsősorban az eddigi politikai vonal megerősödését, még inkább gyakorlativá válását mutatja.

KIS CSABA

GROMIKO AZ ENSZ-KÖZGYÜLÉS SZÓNOKI EMELVÉNYÉN

Az új tagok jelenléte a politikai vonal még gyakorlatibbá válását mutatja

alatt pedig újabb jelentős fejlemények következtek be — mindenekelőtt a Vietnámmal kapcsolatos párizsi egyezmények.

Érthető tehát, hogy az SZKP Központi Bizottsága most már az elért eredmények megszilárdításáról tárgyalhatott. Az egy évvel korábbi előrelátás teljes mértékben beigazolódtott s ha nincs is szó arról, hogy valamennyi fontosabb nemzetközi probléma ma már megoldódott, vagy a megoldás útján van, a rendezés üteme rendkívül felgyorsult.

A most meghatározott konkrét cél — az eredmények állandósítása — mellett a plénium ismét meghatározta az eszközöket is. Ezek: a közvetlen magas szintű kapcsolatok folytatása, a szocialista államok további tömörítése, a KGST gazdasági együttműködésének tökéletesítése, az indokínai tartós béke megeremtése, az európai biztonsági rendszer kialakítása, a békés együttélés gyakorlati továbbfejlesztése. Figyelemre méltó, hogy ebben a Központi Bizottság szemmel láthatóan nagy szerepet szán a személyes diplomáciának, a magas szintű kapcsolatokat továbbfejlesztésének. Ez érthető is, hiszen küszöbön áll Leonyid Brezsnyev bonni látogatása, előrehaladtak az előkészületek egy washingtoni útra s nyilvánvalóan más, hasonlóan fontos látogatások, kapcsolatfelvételek, tárgyalások is következnek. (Közvetlenül a plénium után közölték, hogy Kissinger Moszkvába utazik.)

A Központi Bizottság ülést követően a nyugati sajtó általában azt írta, hogy a plénium „Brezsnyev vonalát erősítette meg”. Bizonyos értelemben ez a megállapítás helytálló, hiszen a határozat külön kiemeli Brezsnyev személyes hozzájárulását a XXIV. kongresszus által megjelölt külpo-

litika, a vitás kérdések rendezése felé halad.

Mi várható a mostani ülés után ennek a politikának gyakorlati alkalmazása terén? Tulajdonképpen ugyanaz, mint ami az elmúlt évben történt: a gyakorlati utak keresése, a feltárt lehetőségek kihasználása az együttműködés megvalósítására, természetesen mindenekelőtt a szocialista közösség országain belül, de ezen túlmenően a szocialista közösség országai és a fejlődő országok, illetve a tőkésországok kapcsolataiban is.

A gazdaság szerepe

Előtérbe kerülnek ennek az együttműködésnek a gyakorlati formái, mindenekelőtt a gazdasági kapcsolatok terén a vezető tőkésországokkal is. Közismert, hogy az egy évvel ezelőtti alapvető megállapodásokat követően azóta már létrejött a Szovjetunió és az Egyesült Államok közötti kereskedelmi-gazdasági megállapodás is és ennek nyomán rendkívül megyorsult a gazdasági kapcsolatok fejlődése, a kereskedelem bővülése. Az egyetlen év alatt megkötött megállapodások értéke gyakorlatilag meghaladja a korábbi kereskedelem egészének volumenét s ez csupán a kezdetet jelenti: még nagyobb horderejű megállapodások vannak kilátásban, mindenekelőtt a szovjet földgáz, a kőolaj kitermelésében és más területeken is. Hasonló bővülés van kibontakozóban a Szovjetunió és a nyugat-európai országok kapcsolataiban s a szovjet–japán gazdasági kapcsolatokban is. A gazdasági együttműködés mindenütt megkönnyíti a még fennálló vitás politikai kérdések megoldását is.

A nyugat-európai kommunista pártok év elején Londonban megtartott kongresszusának záróközleménye szinte teljes terjedelmében napjaink egyik fontos kérdésével, a multinacionális vállalatok gazdasági és munkásmozgalmi vonatkozásaival foglalkozik. A háromnapos kongresszus fő célja a gomba módra szaporodó és a tőkés világot egyre jobban átfonó nemzetközi mammutkonzernek tevékenységének elemzése volt és elméleti útmutatás kidolgozása a munkásosztály számára az ellenük vívott harchoz. Hatalmas tényanyag került ismertetésre a felszólalások során. A kommunista pártok képviselői (köztük számos jól ismert közgazdász) részletes ismertetést adtak országaik vezető trösztjeinek nemzetközi összefonódásáról, terjeszkedéséről és a tőke nemzetközi koncentrációjának több kontinenst átfogó, már-már csillagászati méretéről.

Hogyan terjeszkedik egy világkonzern? Nézzünk egy példát. A népszerű Nescafé előállítója a svájci Nestlé 1969-ben még „csak” 9,4 milliárd svájci frank forgalmat bonyolított le, 91 ezer dolgozóval és 6 nagyobb leányvállalattal szerte a világon.

1970-ben először az amerikai piacon növelte súlyát azzal, hogy bekebelezte a Libby konzervcégét, majd az Unileverrel (a világ legnagyobb élelmiszeripari konzernje) kötött megegyezése révén a mélyhűtött termékeket előállító Findust is birtokba vette. Jelentős vetélytársa maradt azonban a kontinensen a nyugatnémet Ursina társaság (egyedül Svájcban 4 leányvállalattal, üzemekkel Olaszországban és Franciaországban). A nyugatnémet cég sem maradt tétlen, a múlt évben a világhírű Interfranck kávégyárra tette rá a kezét. De 1,8 milliárd svájci frankos forgalma még így is alaposan elmaradt a svájci óriásétól.

Nem csoda tehát, hogy amikor ez év januárjában a Nestlé ajánlatot tett az Ursina—Francknak a fúzióra, a nyugatnémet fél beleegyezését adta a „házassághoz”. A kapcsolat szentesítése ugyan formálisan a részvényesek közgyűlésének feladata, de a két hatalmas élelmiszertröszt összeolvadását már ma befejezett tényként kezelik. Az egyesülés, a nagyobb tőkeerős lehetőséget ad a termelési struktúra gyorsabb átalakítására, a választék szélesítésére, a piaci tevékenység javítására — hangoztatták mindkét részből. Az Ursina—Franck és a Libby bekebelezésével a Nestlé a világ második élelmiszert előállító vállalatává vált, forgalma mintegy 30 százalékkal megnövekedett.

A tőkekivétel, a nemzetközi érdekeltiségek létrehozása, a vállalatok nemzetközi egyesülése, a közös értékesítés nem új jelenség a tőkés világgazdaságban. Már a század elejétől kezdve gyakori volt egy-egy iparágban a többnemzetiségű termelőegységek kialakulása, azonban a második világháború befejezése óta ez a folyamat óriási mértékben meggyorsult és sok új sajátos vonást mutat. A nagy monopóliumok számára egy külföldi érdekeltiség megszerzése igen csábító, mivel az egyes országok eltérő — általában a befektető vállalat országánál alacsonyabb — bérszínvona ön-magában is óriási nyereséget hoz. Nem lebecsülendő az az előny sem, melyet a kutatási költségek megosztása, a gyártási szeriák megnövekedése biztosít. Sok esetben — ebből a szempontból jellemző a Közös Piac helyzete — a leányvállalat létesítése az egyedüli eszköz a magas vámokkal, kontingensekkel védett piacok meghódítására. Természetesen a beruházó

magával hozza fejlett technikáját és így bizonyos fokig pozitív hatást gyakorol a befogadó ország gazdaságára, de ennek ára a nemzeti szuverenitás bizonyos mértékű csorbulása.

Az USA zászlóvivő szerepet játszott és játszik a termelés internacionalizálásában. Az elmúlt 10 év során — minden politikai támogatás ellenére — az EGK-országok vállalatai egymással csak 252 esetben társultak, míg amerikai cégekkel több, mint 1000 fúzió jött létre.

Időközben amerikai mintára a nagy európai konzernek is megkezdtek érdekeltiségeik kialakítását, társulások révén világtrösztök létrehozását. Nyugat-Európában a legtöbb világkonzern és internacionalizálódó vállalat Nagy-Britanniában alakult ki (ICI, BP, Leyland, Vickers stb.), de nem kevésbé ismert a holland Unilever, a francia Péchiney, az olasz Montecatini (az Edison bekebelezése óta Montedison), a svájci Brown—Boveri stb. Ezek mind átlépik nemzeti és kontinentális határokat és működésüket kiterjesztik a tengerentúlra is.

1971 január elsejével lépett életbe a két európai mammutcég, az angol Dunlop és az olasz Pirelli nem kis feltűnést keltő egyezménye a fúzióról. (A Közös Piac kapuit döngető Anglia már hosszabb ideje arra törekszik, hogy lehetőleg még a várható csatlakozása előtt kiépített nyugat-európai vállalati kapcsolatokkal rendelkezzen. A szigetországnak ez a politikája — annak ellenére, hogy a hatok elsősorban az egymás közötti társulás hívei — eredményes volt. Ezt bizonyítja az a tény is, hogy jó néhány brit vállalatnak sikerült szerepet kapni a francia atomtűző fejlesztési terveiben.)

Az USA gazdasági köreiben a fúzió bizonyos nyugtalanságot váltott ki, ugyanis a két cég együttes világpiaci fellépése esetén az évi forgalmuk értéke meg fogja közelíteni a világ jelenleg két legnagyobb vegyianyag és autógumi konzernjének, az amerikai Goodyear és Firestone bevételeit. A fúzió után létrejött óriás cég befolyási szférája most már jóformán az egész világra kiterjed és a közeljövőben — évi 240 millió dolláros együttes beruházásuk hatásaként is — számítani lehet offenzívájukra a világpiacra.

A világkonzernek elterjedése a munkásmozgalmak számára is új problémát jelentett. Ha például a franciaországi ESSO-lerakat munkásai magasabb bért követelnének, válaszként könnyen megkaphatják: az ügyben csak az anyavállalat dönthet. A francia munká-

DUNLOP-HIRDETÉS

Döntés Detroitban

sok viszont az USA-ban levő központ ellen persze már kevésbé tudnak hatékonyan fellépni. Adott esetben előfordulhat az is, hogy a helyi vezetés a cég könyveivel igazolja, a vállalat nem nyereséges, nincs miből bért emelni. (A világkonzernek leányvállalatai egymás közötti szállításaik hamis értékben való elszámolásával tetszés szerint tehetik a lánc bármelyik tagját nyereséges vagy veszteséges. Így könnyen át is lehet menekíteni a profitot egy olyan országba, ahol alacsonyabbak az adók.)

Továbbá: bár az évi 24 milliárd dolláros forgalmat lebonyolító General Motors egy-egy Detroitban hozott döntése nem kis hatást gyakorolhat Nyugat-Európa foglalkoztatottságára — a döntés meghozatalába a tőkés Európa szakszervezeteinek elvileg nincs beleszólásuk! Nem elhanyagolható az sem, hogy egy ilyen mértékben termelő cég könnyen átirányíthatja a termelést egy olyan országba, ahol a bérszínvonal alacsonyabb és a szakszervezetek befolyása sem nagy. (Februárban a Ford élt ezzel a lehetőséggel: fejlesztési terveinek egy részét már nem Angliában — ahol üzemének munkásai már több hete sztrájkolnak —, hanem a Fülöp-szigeteken kívánja megvalósítani.)

Az ilyen példák meggyőzték a szakszervezeteket arról, hogy a nemzetközi vállalatok ellen a munkásosztály is csak nemzetközi keretek között tud sikeresen fellépni. Közösen tárgyaltak már pél-

Ellen-támadás

A munkásmozgalmak és a közös fellépés

dául a holland—amerikai Philips-szel, Forddal, információkat nyújtottak egymásnak vállalataik helyzetéről. A közös fellépést a munkásság nemzetközi szervei, az ágazati titkárságok teszik hatékonyabbá. A titkárságok — megalakultak már a járműiparban, vegyiparban, fémiparban, élelmiszeriparban — összehangolják a nemzeti szakszervezetek tevékenységét, terveket dolgoznak ki a bér és munkakörülmények egységesítésére.

A múlt év tavaszán például, amikor az Air Liquide franciaországi gyáraiban a munkások beszüntették a munkát, a cég más államokban létesített vállalatainak dolgozói az ágazati titkárságon keresztül ajánlották fel, hogy támogatásként nem szállítanak ipari gázt Franciaországnak! A titkárságok foglalkoznak azzal a tervvel is, hogy a nagy multinacionális vállalatokkal a kollektív szerződést a szakszervezetek is multinacionálisan kössék meg. (Ennek jelenleg még az is akadálya, hogy a szerződések eltérő időpontban járnak le.)

A harc nehéznek ígérkezik. A 15 nyugat-európai kommunista párt londoni konferenciájának tézisei hangsúlyozzák, hogy a munkásság erőfeszítéseinek végső elvi célja nem lehet más, mint a nemzetközi cégek államosítása, mivel ez a lépés „szükséges, hogy biztosíthassuk a munkások érdekeit, megvédhessük a nemzeti szuverenitást”.

GONDA GYÖRGY—
LŐRINCZE PÉTER

DIPLOMÁCIA

A diplomáciai képviselők helyzete nagymértékben ki van téve a nemzetközi helyzet változásainak és az egyes országok belső eseményeinek.

A királyság idején például az angol és az amerikai nagykövetség vezető szerepet játszott Líbia életében. A királyság megdöntését követően azonban elszigetelődtek, befolyásuk szinte teljes mértékben visszaesett.

A latin-amerikai puccsokat követően egy-egy kormány, így pl. az amerikai vezetés, általában arra utasítja az adott országban levő nagykövetségét, hogy egy ideig kerüljön el minden hivatalos kapcsolatot a hatalomra jutott kormánnyal, ami esetleg azt a benyomást keltené, hogy Washington már diplomáciai elismerésben részesítette az új vezetést.

Az utóbbi idők egyik legszembetűnőbb diplomáciai helyzetváltozására Kambodzsában került sor. Ezzel az országgal az Egyesült Államok

éveken keresztül nem volt diplomáciai viszonyban. Ennek oka az volt, hogy kambodzsai részről sérelmezték az országuk belügyeibe történt amerikai beavatkozásokat, ami végül is a diplomáciai viszony megszakadásához vezetett. Nemrégiben azonban Washington vállalta, hogy felhagy ezzel a nyílt beavatkozással és így a diplomáciai viszony helyreállt. Az amerikai nagykövetség élére ügyvivő került, aki azonban politikailag és személyileg is meglehetősen elszigetelt helyzetben volt.

Amikor egy évvel ezelőtt Norodom Szihanuk kormányfőt külföldi tartózkodása idején elmozdították funkciójából és létrehozták a Lon Nol vezette rendszert, az amerikai nagykövetség helyzete egycsapásra megváltozott. Mivel az új rendszer közismerten az Egyesült Államok támogatásával került hatalomra, illetve tartja fenn magát, nyilvánvaló, hogy az ottani amerikai megbízott feladata megváltozott és kulcsszerepet tölt be az ország életében.

Levingston levítézlett

Táviratváltás estétől hajnalig

16 év alatt 11 személycsere

Februárban és márciusban Cordobában, Argentína legnagyobb ipari központjában hat elkeseredett sztrájk robbant ki. A hat sztrájk hárommillió dolláros anyagi kárt okozott. Az összetűzések március közepéig — a hivatalos jelentések szerint — két munkás életét követelték.

Március 16-án Cordoba valóságos utcai harcok színhelye lett. Háromezer állig felfegyverzett rendőr hatolt be a város középpontjába. A légierők repülőgépei és helikopterei támogatták az akciót. A közelben a III. argentin hadsereg egységei vonultak fel, beavatkozásra készen.

A 900 ezer lakosú iparvárosban becslések szerint mintegy 40 ezer vasas, 20 ezer közalkalmazott, 35 ezer diák és tanár alkotta az elmentábort. A baloldali erőket elfogták gyárakat, transzformátorközpontokat, állami hivatalokat. Még újságírók is csatlakoztak a munkássághoz: a Cordoba című esti lap szerkesztőségét baloldali újságírók szállták meg, kétoldalas illegális lapot adtak ki a sztrájkolóknak, a harc folytatására buzdítva.

Az előnyomuló rendőrök védtelen munkástömegekkel találkozottak. Tüzet nyitottak a tüntetőkre. A hivatalos közlések azt tudatták, hogy egy munkás meghalt. A rendőrök harminc személyt letartóztattak.

A Rózsaszín Házban

A cordobai események megrázkódtatták az argentin főváros, Buenos Aires politikai életét is: a Rózsaszín Házban, Roberto Marcelo Levingston köztársasági elnök rezidenciáján egymást érték a viharos viták. Egyébként is visszavisszatérő vitatéma volt az, ami a cordobai véres eseményeket kiváltotta: a kormány bérlpolitikája. A rohamos argentin infláció, a peso elértéktelenedése miatt a munkásság helyenként 300 (igen, háromszáz!) százalékos béremelést követelt, amivel szemben a kormány csak maximálisan 19 százalékos bérpótlékot engedélyezett volna. Cordoba munkásnépét a követelésre adott ki nem elégitó válaszon kívül az is fellázította, Buenos Aires-ből új kormányzó érkezett a városba, „a diktatúra küldötte”, José Camiña Uriburu.

Uriburu egyhamar megfutamodott, lemondott a megbízatásáról — nyilvánvalóan ez kínálkozott a könnyebb és olcsóbb megoldásnak a lázadó cordobai munkásság lecsiszolására. A béremelés arányának meg növeléséről már kevesebb szójt ejtett a Buenos Aires-i kormány, legfeljebb arról helyezett

kilátásba, hogy a 19 százalékos plafont azért rugalmasan fogják kezelni.

Uriburu távozása azonban előrevetítette az államfő, Levingston befolyásának rohamos csökkenését, bukásának lehetőségét is. Uriburut ugyanis éppen a Casa Rosada ura küldte Cordobába. Ugyancsak Levingston elnök követelte a hadsereg erőteljesebb beavatkozását a sztrájkolók ellen. Kiszivárgott hírek szerint heves jelenetekre került sor az államfő és a mellette működő háromtagú katonai junta legbefolyásosabb tábornoka, Alejandro Agustín Lanusse között. Lanusse volt a szárazföldi haderők főparancsnoka. Levingston őt tette felelőssé a cordobai munkásságlázadás elhúzódásáért.

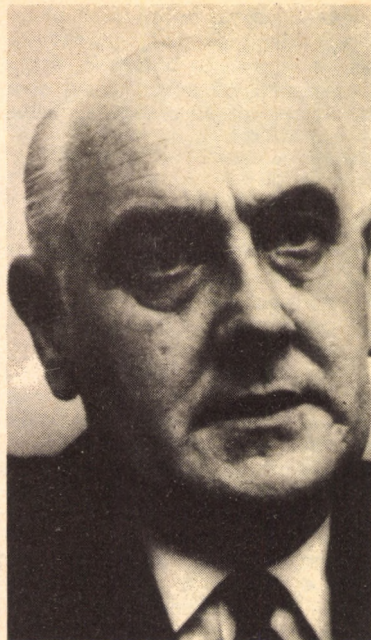
Levingston elnök már éppen kilenc hónapja volt Argentína élén, amikor a jelek szerint elhatározta, hogy újjászülető és széles körű elnöki hatalmát a tábornoki junta rovására érvényesíti. Előbb Ezequiel Martínez tábornokot, a légierő főparancsnokának helyettesét váltotta le, akiről tudta, hogy bizalmas barátság fűzi Lanusse tábornokhoz, a szárazföldi haderők főparancsnokához. Aztán „elküldte a selyemzsinórt” Lanusse tábornoknak is.

Az események azonban nem úgy alakultak, ahogyan „az ismeretlen és dicsekvő tábornok” a Rózsaszín Házban elképzelte... (A Latin America News Letter ironikus jelzői Levingstonról valószínűleg találók. Alig ismerték Argentínában, amikor a múlt év nyarán hatalomra segítette őt az Onganía tábornokot megdöntő junta, no meg az Egyesült Államok akarata. Levingston Washingtonból került haza. Az amerikai fővárosban katonai attasé is volt, meg az Amerikaközi védelmi erők vezérkarának tagja. Az Egyesült Államok hírszerző iskoláin tanult...)

Március 22-én hét óráig tartott a táviratváltások egész sorozata. A köztársasági elnöki hivatal este fél 9 tájban bejelenti, hogy leváltották tisztéből a szárazföldi erők főparancsnokát. Lanusse helyére Jorge Esteban Cáceres Monie tábornokot nevezi ki a köztársasági elnök. Az új főparancsnok azonban mindössze három órát tölt a főparancsnokságon és egész tevékenysége abban merül ki, hogy rádiogramokat küldet a szélrőzsa minden irányába az egyes helyőrségekhez. A táviratok tartalma meglepő: éppen ő szólítja fel a tiszteket, hogy álljanak ki Lanusse mellett, a köztársasági elnök ellen!

Március 23-án hajnali fél 4-kor befut az utolsó távirat is Lanusse tábornokhoz: Cordobából, a III. argentin hadsereg parancsnoka, Alcides Lopez Aufranc jelenti, hogy egyedül a leváltott főparancsnoknak engedelmessékedik.

Még tisztázni kell a haditengerészet és a légierő állásfoglalását. Levingston elnök a Lanusse tábornokot leváltani rendelő közle-

LANUSSE TÁBORNOK

„Megkapta a selyemzsinórt”

ményben azt állította, hogy ezzel egyetért Gnavi tengernagy, a haditengerészet és Rey dandártábornok, a légierő főparancsnoka is. (Csak a Buenos Aires-ben szállongó pletykák vélik tudni, hogy Carlos Alberto Rey Levingston pártján lett volna.) A tengernagy és a dandártábornok mindenesetre a nap folyamán közli, hogy korántsem írta alá Levingstonnak a Lanusse tábornokot menesztő rendeletét.

Lanusse lép elő

A rádióállomások ekkor már mind Lanusse híveinek, a szárazföldi haderő tisztjeinek kezén vannak. A városokban ennek a fegyvernemnek az egységeiből toborzott őrzőerők cirkálnak.

Március 23-án délután 5 órakor a junta három tagja felkeresi a Casa Rosada-ban Levingston elnököt és lemondásra szólítja fel.

Tizenhat év alatt — Juan Domingo Perón bukása óta — a hatalom tizenegyszer cserél gazdát Argentínában...

A háromtagú junta, úgy tűnt, kollektívan kormányoz ezután. De számos politikai megfigyelő bizonyosra vette, hogy a három katonaközül a legtekintélyesebb és a legbefolyásosabb, Lanusse lép elő. Ő volt különben is március első napjai óta a junta elnöke. (Már akkor azt jelentette Lanusseról az Inter Press Service, ez a jól értesült olasz és latin-amerikai hírügynökség, hogy „sajtóberkekben az a hír járja: Alejandro Agustín Lanusse tábornok elnök akar lenni...”)

A junta (a tanács) a három fegyvernem főparancsnokaiból állt, 1969-ben alakult, így viszonylag új intézménynek számít Argentínában. Felváltva látta el a junta elnöki tisztét a három fegyvernem főparancsnoka. A légierő Rey dandártábornoka kezdte, követte a haditengerészet Pedro Gnavi tengernagya, ez év március 2-án óta Lanusse tábornok volt a junta elnöke. Nyilvánvalóan ez szolgált számára ugródeszkául. De ez lett volna a veszte is, ha Levingston, az amerikai hírszerző iskolán nevelkedve jobban megtanulja a leckéjét és biztosítani tudta volna magának a hatalmat a rivális megbuktatása révén.

Lanusse most magának mondhatja a köztársasági elnöki hatalmat. Úgy hírlik, csak időlegesen, mert 1973 március elsejéig tartónak tekinti elnöki „megbízatását”.

Az új kormányban, amely egyébként alig különbözik a korábbtól, hiszen csak négy minisztert menesztettek, a belügyminisztert, a népjóléti minisztert, a munkaügyi minisztert, továbbá az idegenforgalom és a sajtó ügyeinek miniszterét, nos, ebben a kabinetben a belügyminiszter számít a politikai kulcsfigurának, a gazdaságügyi miniszter pedig a gazdaság „szürke eminenciásának”. A belügyminiszteri poszt betöltésével még várnak a Casa Rosada-ban, a népjóléti tárca betöltése nem került nehézségbe, mivel adva volt Francisco Manrique, Lanusse tábornok közeli jó barátja, aki egyszer már másfél hónapon át ült is ebben a miniszteri bársonyszékben, míg Levingston fel nem állította onnan. (Manrique korábbi minisztersége idején egész őszintén nyilatkozott az argentin tömegek nyomoráról és nem riadt vissza attól sem, hogy harcot hirdessen — a nemzetközi monopóliumok ellen!)

A gazdaságügyi miniszter posztján megmaradt dr. Aldo Ferrer, akit eddig is az argentin gazdaságpolitika szinte teljhatalmú meghatározójának tekintettek. Argentínában az utóbbi években két gazdasági irányzat hívei csaptak össze: az úgynevezett liberalisták és a fejlesztés hívei, a „desarrollisták”. (A desarrollo a fejlődés spanyol szava.) Az előzők a pénzügyi stabilitást tekintették mindennél előbbrevalónak, a fejlesztés hívei viszont modern ipari állammá alakulása végett Argentína gazdasági tevékenységét akár inflációt is előidéző pénzügyi és gazdaságpolitikával kívántak serkenteni. Somuzá az mondhatnók, hogy 1970 nyaráig, Onganía tábornok diktatúrája idején a liberalista gazdaságpolitika volt érvényben, Levingston kormányzását az egyensúly keresése jellemezte a két irányzat között mindaddig, míg a múlt év őszén ki nem vezette Ferrert, a „desarrollisták” szellemi vezéré, a gazdaságügyi minisztérium élére. De „egy Ferrer nem csinál nyarat”: az inflációtól sem visszarettenő, a gazdasági fellendülést mindenáron szorgalmazni kívánó miniszter a végén kénytelen volt hozzájárulni a béremelések plafonjának megállapításához. Ami a cordobai sztrájkokat kirobantotta...

Megosztani az ellenzék

Most viszont a „rég” Ferrer állt Buenos Aires-ben Lanusse tábornok hatalomra jutása után az újságírók elé. Egyórás sajtótervezetelen azt bizonygatta, hogy az ő általa korábban elrendelt 19 százalékos béremelés maximum nem jelent a továbbiakban plafont. Most már úgy nyilatkozott, hogy nem korlátozni akarják a bérek növelését, csupán irányt akarnak mutatni. A miniszter oldalán ott ült eközben az argentin nagyipar, továbbá a kis- és középvállalatok érdekképviseletének egy-egy képviselője és az argentin szakszervezet, a CGT három megbízottja.

Az Inter Press Service legutolsó jelentései szerint Buenos Airesben most 25–30 százalékos béremelésre számítanak. A bérek kérdését külön-külön, vállalatoként és iparáganként fogják megvitatni a szakszervezetek és a munkaadók. Lanusse tábornok kormányának célja ezzel nyilvánvalóan a munkásság, az ellenzék megosztása. A jelszó alighanem ez: Cordoba — kordoba.

PÁLFY JÓZSEF